

O'ZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

1956-YIL 4-YANVARDAN SHIQA BOSHLAGAN

АДАБИЙ-БАДИЙ, МАЪНАВИЙ-МАЪРИФИЙ, ИЖТИМОЙ ГАЗЕТА

№ 25 (4527) 2019 ЙИЛ 21 ИЮНЬ

ИЖОД МАКТАБЛАРИ: ТАЖРИБА, ТАҲЛИЛ, ИСТИҚБОЛ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Ижод мактабларининг 2018—2019 ўқув йили якунлари ва навбатдаги долзарб вазифаларга бағишланган илмий-амалий семинар бўлиб ўтди.

“Ижод мактаблари: тажриба, таҳлил, истиқбол” мавзусида ташкил этилган мазкур семинарда давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари, шоир, ёзувчи ва адабиётшунослар, ижод мактаблари директорлари иштирок этди.

Маълумки, Президентимиз ташаббуси билан Наманган вилоятида Исҳоқхон Ибраҳимов, Жиззах вилоятида Ҳамид Олимжон ва Зулфия, Қорақалпоғистон Республикасида Ибройим Юсупов, Қашқадарё вилоятида Абдулла Орипов, Фарғона вилоятида Эркин Воҳидов, Андижон вилоятида Мухаммад Юсуф номидаги она тили ва адабиёти фахрлари чуқурлаштириб ўтиладиган ҳамда чет тилларга ихтисослаштирилган ижод мактаблари ташкил этилди.

Албатта, бу давлатимиз томонидан истеъдодли ёшларга яратилган юксак ғамхўрлик намунаси, қолаверса, адабиётимиз равнақи, келажаги йўлидаги муҳим кадам бўлди. Навбатдаги ўқув йилидан бошлаб Хоразм вилоятида Огаҳий, Гулистон шаҳрида Ҳалима Худойбердиева номида ижод мактаблари очилди.

Семинарда ижод мактабларида ўқувчилар учун барча шароитлар яратилгани, дастлабки ҳолатда

ўқув-тарбия жараёни, қўшимча фан тўғрисидаги ташкил қилинган, ижодкорлар билан яқин ҳамкорлик йўлга қўйилгани таъкидлаб ўтилди. Мактаб педагогик жамоалари яқинда фаолият бошлаганига қарамай, кўплаб ишларни амалга оширди ва намунали умумтаълим мактаблари даражасига кўтарилди. Ёзувчилар уюшмаси томонидан ёш қаламкашлар кўллаб-қувватланди, уларнинг ижодий ишлари телевидение ва матбуот саҳифаларида эълон қилиниб, алоҳида тўплам сифатида ҳам чоп этилди. Таниқли адиблар томонидан маҳорат дарслари ташкил этилди. Бир сўз билан айтганда, қисқа давр ичида ижод мактаблари ота-оналар ва кенг жамоатчиликнинг эътиборини қозondi.

Айни кунларда ҳозиргача ҳеч қаерда ўхшаши бўлмаган бу каби мактаблар фаолиятига оид меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатлар тўпламини ишлаб чиқиш, унинг ҳуқуқий мақомини аниқ белгилаб беришга доир ишлар, улар фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари устида изланишлар олиб борилмоқда. Ўтган ўқув йилида орттирилган тажриба ва

таҳлилларга кўра, мактаблардаги кутубхоналарни сара адабиётлар, Интернет ва замонавий ахборот технологиялари билан таъминлаш, мактабнинг мақсад ва вазифаларидан келиб чиқиб ўқув режа ва дастурларини, дарсликларни янада такомиллаштириш, таълим стандартларини ишлаб чиқиш, услубий хизматни йўлга қўйиш, ихтисосликка оид ўқилиши кўзда тутилган китоблар рўйхатини шакллантириш масалалари семинарда атрафлича муҳокама этилди.

Айниқса, мактаб раҳбарлари ва ўқувчилар таркибини ўрганиб чиқиш, билим-ли, тажрибали, ижодкор устозларни педагогик жамоага жалб этиш муҳим вазифалардан бири бўлиб, уларнинг малакасини ошириш борасида Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетига яратилган имкониятлардан фойдаланиш лозимлиги айтиб ўтилди.

Шу билан бирга, мактабларда юртимиздаги ва хориждаги дунёга таниқли олимлар, ихтирочилар билан учрашувлар, давра суҳбатлари ташкил этиш зарурлиги таъкидланди. Анжуманда ихтисослашган мактаблар учун ҳалигача махсус она тили, адабиёт ва бошқа тегишли дарслик ва қўлланмалар ёзилмагани, мавжуд дарсликлар эса талаб даражасида эмаслиги айтилди. “Ифодали ўқини”, “Нутқ маданияти” сингари

предметлар ҳам ўқув дастурларига киритилиши, бунинг учун дастур ва қўлланмалар ишлаб чиқишни назарда тутган ҳолда адабиётшунослар томонидан кейинги йилларда яратилган қўлланмалардан фойдаланиш тавсия этилди.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси раиси, Халқ шоири Сирожиддин Саййид олиб борган тadbирда сўзга чиққан академик Бахтиёр Назаров, Ахмаджон Мелибоев, Иброҳим Гафуров, Ҳамидулла Болтабоев сингари таниқли адиб ва олимлар, Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети ректори Шухрат Сирожиддинов, Халқ таълими вазирининг биринчи ўринбосари Алишер Умаров, вилоятлар ҳокимларининг ўринбосарлари ва ижод мактаблари директорлари тегишли мавзуга доир ўз фикр-мулоҳазаларини билдирди.

Анжуманда Президентимиз асос солган ижод мактаблари мамлакатимизда миллий тараққиётнинг янги тўлқинини юзага келтиришга хизмат қиладиган ҳар томонлама илғор фикрли мутахассисларни тарбиялашга пойдевор бўлиши, кичик гуманитар академияга айланishi лозимлиги қайд этилди.

Тadbирда Ўзбекистон Республикаси Президенти маслаҳатчиси Х. Султонов сўзга чиқди.

Хумоюн АКБАРОВ

Энахон СИДДИҚОВА, Ўзбекистон халқ шоири

БИР ЁРУФ ОШИҲ ҚАЙТИДИ

Суриядаги жангоҳлардан олиб келинган 156 нафар жигарбандларимизнинг 107 нафари болалар эди.

Болам, мунчок кўзингга Кувонч қайтди, тонг қайтди. Ғўлдираган тилингга Булбули забон қайтди.

Аланглайсан ортингга, Қиргин келар ёйингга. Қутқариб не қотилдан, Ажалдан омон қайтди.

Бир тўғрам нон панжангда, Қалтирайсан пинжида –

Балки онанг пажмурда Кўксига имон қайтди.

Ўргимчак уясида – Дахшатдан қотган мурда. Тинч юртингга осуда, Юзларингга қон қайтди.

Сен ўзбек боласисан, Сочининг толасисан. Тегмасин, деб бирор санг, Авайлаб гирён қайтди.

Отангинг гуноҳига, Онангинг гуноҳига, Қолма деб паноҳига, Олиб гиритгон қайтди.

Сенга жонин тутган зот, Сен учун қон ютган зот – Халоскорингга абад Бир илохий шон қайтди.

Ғанж тола сочинг, болам, Харидор очун, болам, Сурайи “Ёсин”, болам, Кўнглингга Куръон қайтди.

УЮШМА ФАОЛИЯТИДАН

АДИБНИ ХОТИРЛАБ

Серкирра ижодкор Фарход Мусажонов хотирасига бағишлаб ўтказилган учрашувада адибнинг мухлислари, ижодкорлар, ёшлар иштирок этишди. 1959 йили эълон қилинган “Дарадаги кишлоқда” номли илк ҳикояси билан ижодини бошлаган Фарход Мусажонов нафақат адабиёт, балки драматургия ва кино соҳаларида ҳам барақали ижод этди.

Учрашув доирасида китоблар ва фотокўргазма ташкил этилди.

АДАБИЙ ТўГАРАК ОЧИЛДИ

Юртимизнинг чекка туманлари, маҳаллаларида ҳам ижодкорлар билан учрашувлар, китобхонлик маданияти тарғиботига бағишланган кўплаб тadbирлар ўтказилмоқда. Қуни кеча Андижон вилояти Бўз туманида Ўзбекистон халқ ёзувчиси

КИТОБ ТАҚДИМОТИ

Ёзувчилар уюшмасида шоир Жаҳонгир Холмирзаевнинг “Сўнгги романтик” китобининг тақдимоти бўлиб ўтди. Тadbирда иштирок этган ижодкорлар ва адабиётшунослар томонидан ёзувчи Жаҳонгир Холмирзаев ижодининг ўзига хослиги ва ахамияти хусусида фикр-мулоҳазалар айтилди.

Жорий йил 1 июнь кунини давлатимиз раҳбари Тошкент вилоятининг Бўка туманига ташрифи чоғида Бўстон маҳалласидаги 27-умумтаълим мактабларининг 2-синф ўқувчиси Фазилят Ёқубова ўзининг “5 ташаббус” деб номланган шеърини ўқиб берган эди. Президент Ш.Мирзиёев китобга алоҳида меҳр қўйгани, илмга чанқоклиги учун унга машина совға қилгани. Қуни кеча Фазилят Ёқубовага тантанали равишда Президент совғаси – “Кобальт” автомобили топширилди.

БЕШ ТАШАББУС

Беш ташаббус кашф этилди, Яратилди, этилди. Ўқилди Гулистонда, Иш бошланди Бўстонда.

I. Бизда театр-санъат, Кўп асрлик маданият. Мусика ҳамда расм Халқимиз қилар таъзим. Адабиёт бош мавзу Боболар қилган орзу. Улар қони бор танда, Шеър ёзаман шу онда.

II. Ёшлар хамроҳи спорт Шахмат-шашка, теннис қорт. Мана очилди “Хумо” Лол қолди бутун дувё. Ўзбек қиз, ўғлонлари, Халқимиз полволлари. Уларни қўллайдил эл, Қурақлари кўрмас ер.

III. Компьютер бор ҳар уйда Гох қундузи, гох тунда Интернетни ёқамиз. Кенг оламга боқамиз. Бу ҳам бир ажиб тузок Кириб кетмангиз узок.

Афсус қиласиз кейин Чикиш жуда ҳам кийин.

IV. Бўкага келди қарвон, Булар не деб эл хайрон. Нурли эшик очилди, Халққа зиё сочилди. Совғадир минглаб китоб, Чараклаб кетди офтоб. Жўшиб кетди юраклар, Айтилди кўп тилақлар.

V. Энди оналар ишлар, Бекор қолмас ёз-кишлар. Бизлар қўллаб турамыз, Фахрлиниб юрамыз. Улар сафиди онам, Кам бўлмасин деб болам, Мен ҳам ўқиб, билай дер, Элга хизмат қилай дер. Юртбошим, бўлинг омон, Сиз доимо халқ томон. Юртимиз тинч, эл тотув, Кимларгадир бу орзу. Сизда Темурнинг қони, Сиз – чин Ўзбек ўғлони. Беш ташаббус бўлса жам, Юртда бўлмас ҳеч ким кам!

Фазилят ЁҚУБОВА

ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ ЙўЛЛАНМАСИ БИЛАН

ШАРҒУН ШУҲРАТИ

Буюк янгиланишлар даврида яшаймиз. Ўзбекистон тараққиётнинг янги босқичига кўтарилмоқда. Айтишга жуда осон. Дўпписини ерга қўйиб, ўйлаб кўрган киши лол қолади. Томошбани бўлиб турмоқ қалбда ғужури, дилида гурури бор одамга ярашмайди. Замон шижоатида ўзини кўрмоқ – замонамиз қахрамонлиги эмасми?!

Президентимиз ташрифидан Сурхон халқи тўлқинланди. Тўғриси айтишимиз керак, воҳамиз бироз депсиниб қолганми. Ғўё бир ўй ичида эдик: энди нима бўлар экан? Одамлар Юртбошимиз ташрифларига умид билан кўз тикиб турди. Умид — ҳаётнинг олтин қони, шунинг учун Навоий хазратлари: “Умидим шулки, умидингга етти!” дейдилар.

Фоллар йиғилишида давлатимиз раҳбари болалар боғчаларидан университетларгача, тadbиркорликдан инвестицияларгача, Шарғун кўмир

қонидан Тўпаланг сув омборигача, оилавий ишбилармонликдан миллиард-миллиард йўналтирилаётган маблағларгача, китобхонликдан кутубхоналар тизимигача – барча-барчаси хақида таъкидлаб гапирдилар. “Маррани жуда қатта олдик. Энди уни бажариш сизларга боғлиқ”, дедилар.

Бир ой ўтди. Ҳамон ўша анжуман кайфиятидаман. Сурхондарё тўлиб-тошиб оқаяпти. Қайси туман, қайси ғўшага борсангиз, қўйилган вазифаларнинг шиддати шижоат билан амалга ошаётганини кўрасиз. Кўзим билан кўриб, элдошларнинг ўзларидан эшитай, деб Шарғун шаҳрига келдим. Биринчи учрашган одамим Ато бобо Қорабоев бўлди. Ёшлари саксон учда.

— Президентимизнинг даъватлари билан Шарғун энди бошқача Шарғун бўлади. Бутун вилоят ишляпти. Одамод шундай-да, юз чоғли киши: “Ол-ха, ол!” деб ишга киришса, бо-

шқалар қараб турадимми? Қараб турмайди. Белини беш жойидан бойлайди, ишга тушиб кетади.

Ҳа, Шарғун тезда тилга тушди. Бутун республикада у хақда гапирляпти: қанча ободликлар, янгиланишлар бўляпти. Ахир, халқни эшитадиган қунар келди. Халқни рози қилиш — бу оддий гап эмас.

Шарғун шаҳар ҳокими Шерзод Хидиров билан суҳбатлашдим.

— Ҳоким бўлиб тайинланганимга кўп бўлмади. Келиб ахволни кўриб, ўйлабиди қолдим: муаммо, муаммо, муаммо. Болалар боғчалари жуда ночор ахволда, мактаблар биноси қаровсиз, кутубхоналар йўқ. Канализацияси ишламайдиган шаҳар шаҳарми? Чикиндилар қаерга ташланади?...

Мен сўзини бўлиб, савол бераман: — Ҳозир нималар бўляпти?

— Фақат иш, тинимсиз иш! Шарғунда 1200 нафар ишчи ишляпти.

ШАРҒУН ШУҲРАТИ

Бошланиши 1-саҳифада

Сувокчидан бульдозерчиғача. Шаҳардаги учта мактаб тўла таъмирланади, иккита хусусий мактаб буткул янги кийёфага кираяпти. Тутрукхона янги бинога кўчади, битта болалар боғчаси мукамал таъмирланади, яна битта боғча қурилади. 250 ўринли маданият ва аҳоли дам олиш маркази қайта қурилади, тўла жиҳозланади. Маданият марказида замонавий кутубхона бўлади. Энг янги технологиялар билан таъмирланади. Шарғунликлар Тошкентдаги кутубхоналардан китобни бемалол олади. Кўрасиз хали, Сурхондарёга келганлар Сангардак шаршарасини кўришга қанчалик қизиқса, Шарғун шаҳрини кўришга ҳам шундай интилади. Тоғларимизга қараган, қандай баланд, бағрида оппоқ қорлар. Шарғун ҳам қадри ва қадди баланд шаҳарга айланади.

Ўн-ийгирма йил керак бўлади. Шарғунда дараклар кўп. Сурхондарёдаги шаҳарларнинг бирортасида Шарғундаги каби даракларни тополмайсиз! Шарғунликлар даракларини, табиатни севадилар.

“Кончилар” маҳалласи раиси Бахтиёр Сафаровни суҳбатта тортганам:

Беихтиёр тоққа қарайман. Унинг бағридаги шаҳар гўё тоғланиб бораёттир. Кўчанинг икки тарафида бунёдкорлик авжиди. Қудратли техникалар ҳаракатидан ер титрайди. Кўчалар четидан чуқур ариқ-каналлар қазилляпти. Симёғочлар олиб ташланиб, бетон электр устунлар ўрнатилмоқда...

Мени беҳад хурсанд қилгани – бирор туп даракт кўпориб олинмаган, кесиб ташланмаган! Бази жойларда қурилишлар боис дараклар кесиб юборилди. Кўриб, ичингиз куйиб-ёнади. Ахир, етти қаватли бино қуриш учун етти ой етарли, битта кўчатни даракт қилиш учун эса етти йил, баъзан

Фазогирларнинг айтишларича, мовий сайёрамиз коинотдан бир томчи сувга ўхшаб кўринаркан. Бир ёнда ёрқин-ҳароратли Куйш, чексиз фазо кўйнидаги Ер – дилдираб турган бир томчи сув...

Маълумотларга кўра, сайёрамизнинг 70 фоизи сув билан қопланган экан. Унинг катта қисми (97 фоизи) Баҳри муҳит, яъни дунё океанларидаги шўр сувлардан иборат. Истеъмол учун яроқли чучук сув захираси атиги 3 фоизни ташкил қилади. Шундан икки фоизи қутб, баланд тоғ музликлари ва атмосфера намлиги ҳиссасига тўғри келади.

Биламизки, ичимлик суви ўрнини бошқа бирор-бир неъмат боса олмайди. Инсониятнинг сувга эҳтиёжи ва мавжуд захиралар ўртасидаги мутаносиблик аллақачон долзарб муаммога айланган. Буни қарангки, Ердаги сув ҳажми аслида доим бир хил даражада тураркан – кўпаймайди ҳам, камаймайди ҳам. Назарий жиҳатдан қараганда, сайёрадаги сув барча эҳтиёжларни қондириш учун етарлидир. Йил сайин кескинлашиб бораётган муаммо шундан иборатки, дунё аҳолиси ўрта-суда чучук сув табиий шараитларга кўра нотекис тақсимланган, боз устига унлаб ҳамма минтақаларда ҳам оқилона фойдаланилмаяпти. Айни дамда Ер юзидида 2,3 миллиард инсон сув танқислигидан азоб чекади. Ҳар йили 3,5 миллион одам ташналик туфайли ҳаёт билан видалашади.

Сунгги ярим аср мобайнида сув ресурслари юзасидан каммида 500 марта жанжал чиққан. Шундан 20 таси ҳарбий тўқнашувга айланган. Яқин келажақда дунёнинг турли минтақаларида “сув урушлари”нинг авж олиши эҳтимоли бор.

Маълумотларга кўра, дунё бўйлаб сув бизнесидан кўриладиган йиллик даромад одамларнинг кўп йиллик орзу-армонлари ушалди. Вилоятларда узоқ йиллардан бери қаровсиз, қамшиб босиб ётган ариқ ва зовурлар қудратли техникалар ёрдамида тозаланмоқда. Орол денгизининг сув тарқатган минглаб тектар майдонларида саксовулзор ўрмонлар барпо этилиши халқаро ҳамжамият томонидан қатъи эътибор ва хайрихоҳлик билан маъқулланди.

Сунгги ярим аср мобайнида сув ресурслари юзасидан каммида 500 марта жанжал чиққан. Шундан 20 таси ҳарбий тўқнашувга айланган. Яқин келажақда дунёнинг турли минтақаларида “сув урушлари”нинг авж олиши эҳтимоли бор.

Маълумотларга кўра, дунё бўйлаб сув бизнесидан кўриладиган йиллик даромад

ЎЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ ЙЎЛАНМАСИ БИЛАН

раиси Паве Блаха Сардобани кўриш учун бултур юртимизга келганди. У халқаро тоифадаги мутахассислар иштирокида ишшоотни синчиқлаб ўргангач, юқоридаги фикрни тасдиқлади.

Сув омбори қурилиши, ўша пайтда Республика Бош вазири бўлган Шавкат Мирзиёевнинг доимий эътиборида турди. У киши тез-тез келиб, қурилиш жараёнини кўриб-кузатиб, зарур кўрсатмалар берди-лар. Ҳар гал: “Сифат – биринчи масала! Сифат ва яна сифат”, дея алоҳида таъкидлардилар. Юртимиздаги гидротехник ишшоотларни барпо этишда қатнашган тажрибали мутахассислардан иборат катта жамоа шакллантирилди.

Сардоба сув омбори туфайли Сирдарё вилоти кишлок хўжалиги тармоғининг сувга эҳтиёжи 62 фоиздан 85 фоизгача таъминланди. Ўтган йили Президентимиз тавсиясига асосан, Хоразм ва Қорақалпоғистонда анъанавий шодикорлик тармоғи қурғоқчилик туфайли Сирдарёга кўчирилди. Оқ олтин туманида пахтачилик муаммоларига бағишланган селектор йиғилишида Президентимиз Шавкат Мирзиёев шундай дегандилар: “Агар Сардоба сув омбори бўлмаганида, бугун сизлар билан бу ерда тўпланиб, бўлажак ҳосилини чама-лаб, муҳокама қилишимизга ҳоҳат ҳам бўлмас эди...”. Юртбошимизнинг ушбу сўзлари Сардоба сув омборининг бекиёс аҳамиятини яққол кўрсатади. Масалан, жорий йил май ойининг сўнгги ўн

– Маҳалламиз биноси эски, кўримсиз эди. Энди-чи?! “Кончилар” маҳалласи биноси ҳавас қилса арзигулик қошона. Техникалар келди гуриллаб. Одамлар бирдан уйғонди. Диллари қуёшдай ёришди. Ҳашар бошланиб кетди. “Қандай қилиб жим қараб турамиз?”, дейишади. Ҳозир ҳамма ҳаракатда, қурилиш билан банд. Ҳали, боз келасиз Шарғунни танимай қоласиз.

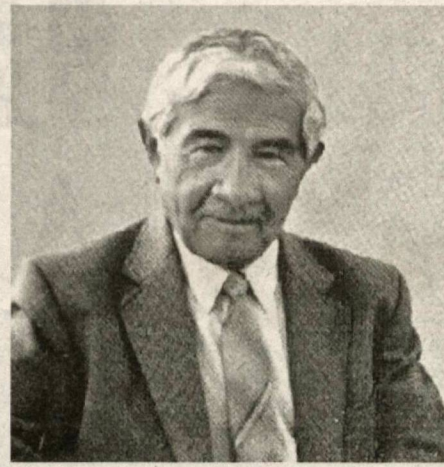
Маҳалла фаоли, тарих билимдони Рамазон Хурсанов хузурида.

– Отам шахтада, кўмир қонида 32 йил ишлаган. 1942 йили Бойсундаги Тўда, Шерободадаги Вандоб, Тошкентдаги Ангрэн, Қирғизистондаги Қизилкия кўмир қонларида ишнинг кўзини билдирганлар Шарғунга жалб қилинган. Бобом Хурсанкул Хўжамқулов Бойсундаги кўмир қонидан бу ерга юборилган. Дунёнинг энг зўр кўмирлари ҳам Шарғуннинг кўмирига тенг келолмайди. Шарғуннинг кўмири бошқача, иссиғи қучли, ҳар қандай темирни эритади. Бу ерда 33 миллион тонна кўмир борлиги аниқланган.

Мухтарам Президентимизнинг ташрифидан сўнг Шарғунда янги давр бошланди.

Ҳа, айни кунларда Шарғун шаҳри кўчаларида, ҳар бир қаламда ободлик, фаровонлик нафаси ўфурати. Фақат Шарғундамас, балки бутун Сурхон воҳасида бугун буюк бунёдкорлик ишлари давом этмоқда.

Менгнор ОҢЛОМУРОД,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

АДАБИЁТПАРВАР ОЛИМ ЭДИ

Адабиётимиз ривожига улкан ҳисса қўшган атоқли олим, Ўзбекистон Республикаси фан арбоби, филология фанлари доктори, профессор, “Эл-юрт хурмати” ордени соҳиби Собир Мирвалиев 91 ёшида вафот этди.

Собир Мирвалиев Тошкент туманида дехқон-боғбон оиласида туғилган. Тумандаги 27-мактаб(ҳозирги 274-мактаб)ни 1949 йилда тамомлаб, Турғун Мирзаев жамоа хўжалигида миқдор бўлиб ишлаган. 1951 — 1956 йилларда Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг филология факультетига Мақсуд Шайхзодадек улуғ устозлардан таълим олган. Талабалик йилларидаёқ мактабда ўқитувчилик қилган. 1957 — 1974 йилларда Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институтини илмий ходим лавозимида ишлаган.

Собир Мирвалиев 1960 йилда “Ҳозирги замон ўзбек адабиётида хорижий Шарқ халқлари ҳаёти ва курашининг ифодаланиши” мавзусида номзодлик диссертациясини ҳимоя қилган. “Ўзбек тили ва адабиёти” журнали маъсул котиби бўлиб ишлаган кезларида академик Ойбек: “Собир Мирвалиевнинг ўзбек адабиётида хорижий Шарқ халқлари ҳаёти ва курашининг ифодаланиши ҳақида чуқур фикрлари ва қимматли мулоҳазалари бор”, деган эди.

1971 йилда олим “Ўзбек романининг таркиб топиши ва тараккиёт йўллари” мавзусида докторлик диссертациясини ҳимоя қилган.

Ўтган асрнинг иккинчи ярми ўзбек адабиётшунослик фани ривожига Собир Мирвалиев ижодий муҳим ўрин тутди. Бу ҳақда академик Воҳид Зоҳидов: “Собир Мирвалиев жуда камтар, толмас ва меҳнатсевар, диёнатли ва принципиал инсон. Унинг учун, энг муҳими, фанга хизмат қилиш, тўғрилик ва ҳақгўйликдир”, деган бўлса, академик Азиз Қаюмов: “Профессор Собиржон Мирвалиев тиссолида захматқаш олим, меҳрибон мураббий, қолаверса, ўзбек адабиётшунослиги илмининг фидойиларидан бирини кўраман. Унинг “Ўзбек романи” номли монографияси бунинг ёрқин мисолидир”, деган эди.

1960 — 1990 йиллар Собир Мирвалиев илмий ҳаётининг энг сермахсул даври бўлди. Шу йиллар ичида олимнинг кўплаб китоб, рисола ва мақолалари эълон қилинди. “Ҳаёт ва кураш поэзияси”, “Қалблардан қалбларга”, “Тарихийлик ва замонавийлик”, “Адабиёт давр даъватқори”, “Роман ва замон”, “Адиб ижодхонасида”, “Ўзбек адиблари” (биринчи нашри 1992), “Истеъдоднинг қўш қаноти”, “Ўлмас Умарбеков”, “Абдулла Қодирий” номли китоб, рисола ва монографиялари олимнинг пешқадам ўзбек адабиётшунослари сафидан ўрин олишига имкон яратди.

Собир Мирвалиевнинг Ўлмас Умарбеков ижодига бағишланган “Талантнинг қўш қаноти” монографияси, “Шахидлар хотираси” мақоласи, “Экологияда маданият ва маънавият муаммолари” каби асарлари китобхоналарда катта қизиқиш уйғотди. Катагон йилларида оид илмий изланишлари учун халқаро Петербург академиясининг ҳақиқий аъзоси — академик этиб сайланган эди. Собир Мирвалиев “Шахидлар хотираси” хайрия жамғармасининг фаоли, “Қатагон қурбонлари хотираси” музейининг етакчи илмий ходими сифатида маърифатпарвар шахидлар ҳақидаги ҳақиқатни рўёбга чиқаришдек хайрли ишда ҳам фаоллик кўрсатар эди.

Умр мазмунига эзгуликни жо этган таъкикли олим энди орамизда йўқ, бироқ унинг илмий-маънавий мероси авлодларга зиё бахш этаверади.

Норқул БЕКМИРЗАЕВ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

САРДОБАНИНГ МОВИЙ ГАВҲАРИ

1 триллион доллардан кўпроқни ташкил этади. Такқосланг: бу рақам қурол-яроғ, дори-дармон ва нефть савдосидан бир неча баробар кўп.

Тоza ичимлик сувига бўлган эҳтиёжнинг тобора ортиб бориши, аслида, аҳоли сонининг кўпайиши туфайли эмас, аввало, саноат ва кишлок хўжалигида сувга эҳтиёжнинг қучайиб бориши, иккинчидан, ичимлик сувидан оқилона фойдаланиш даражасининг сусайиши оқибатида рўй бермоқда. Афсуски, биз, дунё микёсида олганда, сувдан исрофгарчилик билан фойдаланишда “пешқадам”лардан ҳисобланамиз. “Ўзбекистонда ариқлардан зилол сувлар оқади. Амударё ва Сирдарё оралиғида жойлашган сўлим ва жаннатмонанд маконда яшаймиз”, деган ҳавойи гаплар қисман ўтмишда қолиб кетди. Сирдарё ва Амударё каби трансгегарвий дарёларнинг суви Орол денгизига етиб бормаётганига анча йиллар бўлди. Қорақалпоғистон ва Хоразмдаги кум бўронлари ҳақида-ку, гапирмаса ҳам бўлади.

Бўлик райхонлар ифор таратади. Гарк пишган ўриклар олтиндек товланади. — Беш-олти йил бурун бу жойлар чўлнинг қоқ ўртаси эди, — дея изоҳ беради дирекция раҳбарининг муовини Аброр Бойзоков. — Сув келиб, юлғун ва янтоқзорлар ўрнида боғлар пайдо бўляпти...

Собик чўл бағрида қурилган замонавий идорада юксак дид ва ишчанлик руҳи сезилади. Дастлаб кўзга ташланган хуш манзаралар бу ерда хизмат қилаётган инсонларнинг салоҳияти ҳақида тасаввур беради. Дирекциянинг ёш раҳбари Фахриддин Донабоев кабинетига Сардоба тарихи ва бугунги ҳақидаги суҳбатимиз кўр олди.

— Сардоба сув омборининг дунёда ўхшаши йўқ, — дейди у, — ишшоот қурилиши, меъморий-техник хусусиятлари, сув жамлаш ва тақсимлаш имкониятлари фикримга далил. Сардоба сув омбори лойиҳасини яратишда дунё мамлакатларида тўпланган тажрибалар, энг янги инновацион ечимлардан унумли фойдаланилди. Бутунжаҳон сув омборлари ассоциацияси

қунигидан бошлаб, қуйи туманлардаги экин далаларига Сардобадан сув узатишмоқда. Бу жараён сугориш мавсумининг охиригача давом этади.

Раҳбар хонасида сув омборининг улкан харитаси илеб кўйилган, худди ҳарбий кўмондоннинг тактик чизмаларига ўхшайди. Ҳар бир соҳанинг ўзига хос атамалари, талаблари, сир-синоати бўлади. Харитада белгиланган гидротехник атамаларни ўрганишга киришаман: тўғон ўқи, тўғон асоси, сугориш манбаси, чиқарувчи коллектор, акведук, пастки бьеф (кўл туби), ташлама...

Сув омборининг ҳажми салкам 1 миллиард куб метрни ташкил қилади. Майдони — 5,7 миң гектар, тўғоннинг баландлиги — 33 метр. Сувнинг максимал чуқурлиги 30 метр...

Қадимда Буюк Ипак йўлининг муҳим бир тармоғи айнан мана шу Мирзачўл орқали ўтиб, Фарғона водийси ва Тошкент шаҳрини Зарафшон воҳасидаги шаҳарлар боғлаган. Чўл бағридаги кўхна сардобалар ана шу қарвон йўллари-

— Сув шу ердан керакли жойларга тақсимланади, — дея тушунтиради Аброр. — Бу жойда аниқ ҳисоб-китоб ва ҳарбийча тартиб-интизомга қатъи амал қилинади.

— Демак, бу жой хазинанинг чиқим дарвозаси экан, — дея хулоса қиламиз биз. — Бундай маъсулйатли ишда, албатта, ҳарбийча тартиб бўлиши табиий ҳол.

Сув омборининг кирғоқ айланаси салкам ўттиз километрни ташкил қилади. Текис саҳрода баландлиги ўттиз метр, узунлиги эса ўн километрга тенг тўғоннинг қурилишини тасаввур этишнинг ўзиёқ ҳаяжонли. Миллионлаб тонна тупроқ, шағал ва харсангтошлар пухта-пишиқ тартиб асосида зичлаб ётқизилган. Сув ниҳоятда тиник. Мавжланиб турган денгизга узоқ тикилишнинг гаши ўзгача, кўз қувнайди.

Сардоба сув омборининг аҳамияти фақат далаларга сув етказиш билан чекланмайди. Унда бир неча турдаги балк ҳам етиштирилди. Сардобанинг туризм соҳасидаги истиқбол ҳам кенг. Элас-элас кўзга ташланаётган нариги кирғоқда келгусида оппоқ қумли чўмчилик майдони барпо этилади. Бу ерда соябонлар, волейбол майдони, умуман, дам олувчилар учун барча шараитлар муҳайё бўлади. Сирдарё бағини, машхур қовунлари, анори, ширин-шакар мевалари... хуллас, вилоятда ички ва халқаро туризмни ривожлантириш имкониятларини яна узоқ санаш мумкин...

Ота-боболаримиз ўтган асрда қуш учса — қаноти, одам юрса — оёғи қуядиган ерларни ўзлаштириб, Гулистон, Янгйер, Бахт, Ширин каби шаҳарлар бунёд этишган бўлса, Мустақиллик йилларида Сардоба сув омборининг қурилиши ана шу қаҳрамонона меҳнатнинг том маънодаги манткий давоми бўлди.

Бахтиёр ХАЙДАРОВ,
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзоси

Ўзбекистонда кейинги икки-уч йилда амалга оширилган ишлар жаҳон миқёсда эътироф этилмоқда, қўлга киритилган ютуқлар, бунёдкорликлар халқимизни бугунги ҳаётдан рози қилиб, келажакка ишончини мустаҳкамламоқда. Адабий-маданий, маърифий ва илмий соҳалар равақига эътибор, мазкур соҳалар вакилларига кўрсатилаётган ғамхўрлик ижодкорларни, олимларни янги яшаш ва меҳнат қилишга илҳомлантирмоқда.

Ўтган йили Россия Федерацияси ҳукумати-нинг Ўзбекистонга расмий ташири чиғида Президентимиз Шавкат Мирзиёев алоҳида гуруҳ ва ишонч билан: "Биз юз жилдик рус адабиётини ўзбек тилида чоп этишди" деганлари ва бу борада бошлаб юборилган саъй-ҳаракатлар адабий жамоатчилик учун катта янгилик бўлди. Бу йўналишдаги вакиллари вакиллари билан маънавий ҳаётда муҳим аҳамият касб этиши тайин. Халқаро миқёсда илк бор амалга оширилаётганга эътибор берсак, бу иш адабий-маданий алоқалар борасида ҳам янги саҳифалар очи-лишидан бир мўжад бўлади.

Маълумки, ушбу хайрли ишни амалга оши-риш учун моддий-молиявий асосдан ташқа-ри, уни аҳамиятига мос даражада юксак са-вияда бажара оладиган кучлар — кадрлар та-лаб этилади. Савияси юксак ўзбек китобхон-ларига ҳавола этиладиган бундай асарлар таржимонлар ўғириб, нашриётлар кўриб чи-киб, босмаҳоналар чоп этиб ташлаверадилар.

Яна бир фикр. Масалан, С.Есенин, А.Блок, Ф.Тютчев, А.Фет каби ижодкорлар асарлари ма-хорат билан ўзбек тилига ўғирилган. Лекин юз жилдикнинг ҳар бир жилди тахминан 28-30 бос-ма табоқдан иборат бўлишини ўйласак ва юқоридаги шoirларнинг ўзбек тилига ўғирил-ган мероси эса ўн босма табоққа ҳам етмасли-гини назарда тутсак, олдимизда анча ишлар тургани аён бўлади.

Бу ишларни амалга ошириш учун, алоҳида ташкилоту ходимлар, нашриёту босмаҳона, моддий-техник жиҳоз зарур, албатта. Мав-жуд нашриёту босмаҳоналар, муҳарриру жа-моатчилик асосидаги комиссиялардан фой-даланиш ҳам мумкин-ку, деган фикрда ҳам асос бўлиши мумкин. Кези келганда айтиш жоизки, бу лойиҳа ижросидан, менинча, мо-лиявий фойда кўрса кўриладики, зарар бўлмайди. Шу боис юз жилдикни нашр этиш учун ўзимиз яхшигина замонавий босмаҳо-наси бор ташкилотни яратганимиз мақбул кўринади.

Бундай катта лойиҳани амалга оширишда, очиги, ҳали етарлича тажрибага эга эмасмиз.

Бу борада юқоридан кўрсатмаларни кутиб ўтирмай, ташаббус кўрсатиб юз жилдикка тай-ёргарлик ишларини бошлаб юборганлар бор-лигидан воқиф бўлдик. Масалан, Ўзбекистон Ёзувчилар уюмаси раҳбариятининг топшири-га кўра, лойиҳа таркибини тайёрлаш юзасидан ишлар бошлангани, ЎзФА президенти Б.С.Йўлдошев топшириги билан академиянинг бир гуруҳ адабиётшунос мутахассислари му-таржимларни аниқлаш, юз жилдикнинг тарки-бини белгилаш, ЎзФА асосий кутубхонаси раҳ-бари Зухра Бердиева эса рус адабиётидан ўзбек тилига шу вақтгача таржима қилинган асарларнинг (салкам минг номдаги) рўйхати-ни тузишга киришишини, Ўзбекистон дав-лат жаҳон тиллари университети профессори Петрухина қадимги рус адабиётидаги дастлаб-ки ёзма намуналар рўйхатини тайёрлаётгани-ни эшитиб қувондик. Қолаверса, лойиҳани амалга ошириш принциплари устида таклиф-лар билдирилётгани масаласида жиддий ёнда-шилаётганидан далолатдир.

Яна бир масала ҳақида. Айрим буюк ёзувчи-ларга (масалан, А.Пушкин, Л.Толстой, Ф.Дос-товский) юз жилдикдан 4-5 жил ажратиш так-лиф этилмоқда. Бошқа бир таклифга кўра эса, 2 жилд ажратиш кифоя, дейилмоқда. Шунда кўпроқ муаллифларни қамраб олиш имконияти бўлади. Лойиҳага шoir, адиб, драматурглар бил-ан бир қаторда В.Г.Белинский, М.М.Бахтин, В.Б.Шкловский каби атоқли адабиётшунослар-нинг асарларини ҳам киритиш маълул кўрилади. Шундай қилинса, ўқувчида рус адабиёти ҳақида тўла тасаввур пайдо бўлади.

Амалга оширилаётган бу лойиҳа, аввало, Пре-зидентимиз Шавкат Мирзиёев белгилаб берган Ҳаракатлар стратегиясидан келиб чиқаятгани-ни, давлатимиз раҳбари томонидан тасдиқлан-ган олдинги айрим қарор ва фармонлар билан мантиқан боғланганлигини, уларнинг узвий да-воми эканини таъкидлаш лозим.

Ҳўш, бу юз жилдик китобларни бир неча йил давомида нашр эта борамиз, дейлик. Уни ки-тобхон қўлига етказиш масаласини қай тарзда ҳал этишимиз? Бу ниҳоятда пухта ишлаб чиқи-лиш лозим бўлган тадбирлар механизмини та-лаб қилади. Жилдларни кетма-кет чиқариб, улар билан китоб дўконларини тўлдириб ташлаймиз-ми? Уларнинг муайян қисми оғирларда чанг босиб ётмайди? Бу ва шунга ўхшаш ишти-боҳлар кишини ўйлантириши табиий.

Пухта ўйлаб иш тутиб, юз жилдик китоб-лар жамланмасини дўконларда чанг бостирмай, балки китобхонлар ўртасида тез тарқалиб ке-тишига эришишимиз керак. Шу боис бу кўп жилдикли синон тарзида дастлаб ҳам адабда эмас, дадил равишда 30-40 минг ёки шунинг ярмича адабда чоп этишни мўлжаллаш ўзини оқлайди. Бунга эришиш учун нималар талаб қилинади?

Бунинг учун ишни буклет чиқаришдан бош-ламоқ лозим. Унда юз жилдикнинг маъно-мо-ҳияти ҳақида маълумот бериб, сўнг китобхон унинг дастлабки ўн жилди ҳақида ёркинроқ ва чуқурроқ суҳбатга тортилса, асарлар ва улар-нинг муаллифлари сурати рангли тасвирда тай-ёрланган, камида 3-4 минг адабда буклет бе-пул тарқатилса яхши бўларди.

Ҳар ўн жилд учун чиқарилган буклетда юз жилдикнинг ва ҳар бир алоҳида жилднинг нархи кўрсатилиб, шу буклетнинг ўзи билан бирга ўшбу нашрга обуна эълон қилинса. Истаган ки-тобхон обуна эгаси бўлиши мумкинлиги айтил-ган ҳолда, унга, энг аввало, меҳнатда, ўқишда, қисқаси, фаолиятда ва китобхонликда илғорли-гини намойиш этган замондошлар ва ташкилот-лар муносиб деб топилши мумкинлиги ўқти-рилса. Шунда ҳамма ҳам бу нашрга эга бўлол-май қолиши аён бўлади. Қолаверса, республи-кадаги барча мактаблар эмас, фаол китобхон-лиги билан ном чиқарган мактабларгина обу-нага мияссар бўлиши эътироф этилса, деган таклифимиз бор.

Юз жилдикнинг, дейлик, кичик бир қисми сотувга чиқарилиб, қолганлари обуначилар-га тарқатилса яхши бўларди. Обуначилардан ортмаса сотувга чиқмай қолиши ҳам мумкин-лигини китобхонлар билиши керак. Бу тадбир обуна билан шуғулланувчиларга малол кел-майди, деб ўйлайман. Хуллас, бир неча йил ичида юз жилдик сара кўтубхонага эга бўла-миз. Нархи пул билан ифодаланиши қийин бўлган бойликка ким эга бўлишни истамайди, дейсиз. Хонадонингиз тўридаги жавонда тур-ли шакл ва кўринишдаги идиш-товуқлар, чой-нак пиёла-ю қадаҳлар эмас, юз китобдан ибор-та хазина кўр тўкиб турса, бу бойликдан му-тасил равишда ўзингиз, бир неча авлодингиз фойдалана олиш бахтига мияссар бўлса — бунга қувонмай бўладими?! Бу ҳақида сиён-лик фикрингиз қандай, азиз китобхон? Ноширчи-лигимиз тарихида илк марта амалга ошири-лаётган бу лойиҳага ўз муносабатингизни бил-дирасиз, деб умид қиламиз.

Бахтиёр НАЗАРОВ,
академик

"Қадр" номли китобдан та-ниқли адабиётшунос, жури-на-лист ва зукко муҳаррир Махмуд Саъдий ҳақида ҳамкасбларининг эътирофларини ўқиб, ўзимни қо-йидим: бу инсонга илк мартаба дуч келганимда туғилганиндай меҳрибонлик кўрсатган, адабий муҳитнинг пасту баландидан хабардор этган. Тагин менга ўхшаган юзлаб ижодкорларга ус-тозлик қилганидан хабарим бўла туриб, наҳотки шундай кунда кўнглини хушнуд этгулик бирон ширин сўз тополмасам...

СОБИТЛИК

Тўғри-да, адабиётнинг талотўп майдонидан от суришининг ўзи бўла-дими? Айниқса, устоз кўрмай. Бир-иккита шёърий машқларни эълон қилиб, осмонга кўз тикиб, ҳаёлинг паришон бўлиб юрган кезларда оқу қорани таниган, билими тошни ёра-диган бирон киши оёгингни ерга те-гизиб қўйма, билмайсан, қачон ва қандай ижодкор бўласан!

Одатда, бошловчи ижодкорнинг назарида тахририят ва нашриётлар сеҳ-ри бир маскан бўлиб туолади. Ундан гоҳи гуррос-гуррос, гоҳида ёлғиз кириб-чикиб турганларни кўриб, уларга ҳавас билан қарайсан. Улардан би-рига айланган келади. Шундай кез-да ўзинг танимаган, билмаган бирор одамнинг ёнига бориб, дардингни, орзу-хавасингни қандай айта оласан-дур? Тахририятга кўнгилроқ қилиб, "Мен фалончидан, ёзган шёър ёки ҳикояни олиб келдим" дейишга қани журъат етса?! Ҳар сафар бино-нинг тоғдай савлатидан ошолмай қайтасан.

1986 йил эди, чамамда. Марказий газеталар жойлашган бино ёнида шу алфозда юргандим. Ичкаридан од-дийгина кийинган, қўлтигига қора сумка кистириб олган, кўзойнакли киши чиқиб келди ва мен томон юра бошлади. Тахририят ходимларидан биридри десам бўйнида бўйинбоғи йўқ. Кўринишдан худди кечагина қишлоқдан келган кишига ўхшарди. Не ажабки, яқинлашиши билан мен-га кўл узатди. Ҳаёлимдан "Мени та-нир экан-да, у ёр, бу ерда шёърлар-имни ўқиган чоғи" деган фикр ҳам ўтгани рост. Салом бериб, қўлини олдим.

— Юр шoir, сени кинога олиб бо-раман, — деди дабдурстан. Уйим-да "Аниқ танир экан", деган фикр қатъийлашди. У киши: — Киночилар уйда Тенгиз Абу-ладзенинг фильмлари намойиш эти-лапти, ҳали кўрганинг йўқми, — дея савол берди. — Йўқ, — дедим ҳайрон қолиб. — Мен ҳам кўрганим йўқ. Ҳамма мактапта. Юр, ёлғиз бормай. — Мен... — "Мен-мен"лама, юр дегандан кейин юр-да! Чиптанинг ташвишини қилма. Ўзим оламан.

У кишига эргашдим. Зал гавжум эмасди. Кейин бил-сам, хос мухлислар йиғилган экан. Ўрнимизга ўрнашиб, чироқ ўчирил-гунига қадар шеригим бир неча то-мошбин билан қўлини ҳаволатиб кўришди. Баъзилар келиб кўришиб кетди. Шунда ёнимдаги одамнинг исми Махмуд ака, эканини билиб олдим.

— Абуладзе зўр режиссёр-да! — кино бошланиши билан шипшиди ҳамроҳим. — Кинони яхшилаб кўр. Энди бошқа гаплашмаймиз, хўпми?

Мен Махмуд акани биринчи бор кўриб турганимдай, Абуладзенинг номи-ни ҳам илк мартаба эшитаёт-гандим. У, энди гаплашмаймиз, де-ган бўлса-да, ўзи гапириб қўйди: — Русчани биласанми? Кинонинг номи ўзбекчада "Тазарру". Кейин ҳам бу ҳол такрорланди: Махмуд ака ора-орада кино воқеа-ларини шарҳлаб турди. Ҳа шунга мен бундай психологик таҳлилдаги инсоннинг онгу тафаккурида бури-лиш ысайдиган кинони кўрмагандим. Бундай хулосага келишимда Махмуд Саъдийнинг ёзухлари таноҳлигим аҳамият касб этган. Шаҳар ҳокими Варлам Аравидзенинг вафоти, унинг жасади қабрдан қазиб олинди, уч бора уйига ташлаб кетилгани мени воқега миҳлаб қўйди. Назоратчилар қуршовида марҳумнинг жасади охи-ри бор қабрга қўйилгач, унинг атро-фи темир панжара билан ўралиб, қулфлангандан кейин соқчиларнинг бири "Ниҳоят Варламнинг ўзи хи-б-са" деганида Махмуд ака яна чидаб

туролмади. Ҳаяжондан тўлғониб кет-ди. Ажабланиб у кишига қарагандим, бош бармоғини юзи ва қулғи ора-сига яқинлаштириб, эътибор бера-япсанми, дегандай бош тебратиб қўйди.

Суд жараёни бошланиб, Барател-ли Варламнинг жасадини ҳамма ётган она заминга раво кўрмаслиги сабабини очиб ташлаганда, Сандро сингари юзлаб бегуноҳларнинг умри қамқоқ ва сурғунда ўтга-ни, отиб ташлангани маълум бўлганда изти-робга тушар, асабий ҳолда гўлдиран эди. Ҳатто баъзи ўринларда кўзи намланганини ҳам сездим.

Т.Абуладзенинг иккинчи фильми-да қонни қон билан ювиб бўлмай-ди, деган гоё илгари сурилганди. Бош қаҳрамон олишувда қон душма-нини ўлдириб, унинг бошини кесиб келтирмагани боис овулдошлари бутун оиласи билан яшаш жойидан қувгин қилишади. У тоғу тошда ов-чилик қилиб оила боқди. Бир овчи билан танишиб, таклифига кўра унга меҳмон бўлади. Кимдир овулдошлар-ини ўлдирган душманинг ўз оёғи билан келганидан овулдошнинг хабардор қилади. Оломон тўлғаниб, мезоннинг қаршилигига қарамай киши чиқиб келди ва мен томон юра бошлади. Тахририят ходимларидан биридри десам бўйнида бўйинбоғи йўқ. Кўринишдан худди кечагина қишлоқдан келган кишига ўхшарди. Не ажабки, яқинлашиши билан мен-га кўл узатди. Ҳаёлимдан "Мени та-нир экан-да, у ёр, бу ерда шёърлар-имни ўқиган чоғи" деган фикр ҳам ўтгани рост. Салом бериб, қўлини олдим.

— Юр шoir, сени кинога олиб бо-раман, — деди дабдурстан. Уйим-да "Аниқ танир экан", деган фикр қатъийлашди. У киши: — Киночилар уйда Тенгиз Абу-ладзенинг фильмлари намойиш эти-лапти, ҳали кўрганинг йўқми, — дея савол берди. — Йўқ, — дедим ҳайрон қолиб. — Мен ҳам кўрганим йўқ. Ҳамма мактапта. Юр, ёлғиз бормай. — Мен... — "Мен-мен"лама, юр дегандан кейин юр-да! Чиптанинг ташвишини қилма. Ўзим оламан.

У кишига эргашдим. Зал гавжум эмасди. Кейин бил-сам, хос мухлислар йиғилган экан. Ўрнимизга ўрнашиб, чироқ ўчирил-гунига қадар шеригим бир неча то-мошбин билан қўлини ҳаволатиб кўришди. Баъзилар келиб кўришиб кетди. Шунда ёнимдаги одамнинг исми Махмуд ака, эканини билиб олдим.

— Абуладзе зўр режиссёр-да! — кино бошланиши билан шипшиди ҳамроҳим. — Кинони яхшилаб кўр. Энди бошқа гаплашмаймиз, хўпми? Мен Махмуд акани биринчи бор кўриб турганимдай, Абуладзенинг номи-ни ҳам илк мартаба эшитаёт-гандим. У, энди гаплашмаймиз, де-ган бўлса-да, ўзи гапириб қўйди: — Русчани биласанми? Кинонинг номи ўзбекчада "Тазарру". Кейин ҳам бу ҳол такрорланди: Махмуд ака ора-орада кино воқеа-ларини шарҳлаб турди. Ҳа шунга мен бундай психологик таҳлилдаги инсоннинг онгу тафаккурида бури-лиш ысайдиган кинони кўрмагандим. Бундай хулосага келишимда Махмуд Саъдийнинг ёзухлари таноҳлигим аҳамият касб этган. Шаҳар ҳокими Варлам Аравидзенинг вафоти, унинг жасади қабрдан қазиб олинди, уч бора уйига ташлаб кетилгани мени воқега миҳлаб қўйди. Назоратчилар қуршовида марҳумнинг жасади охи-ри бор қабрга қўйилгач, унинг атро-фи темир панжара билан ўралиб, қулфлангандан кейин соқчиларнинг бири "Ниҳоят Варламнинг ўзи хи-б-са" деганида Махмуд ака яна чидаб

Махмуд Саъдий билан ушбу илк учрашувдан кейин бизлар адабиёт, ижод ҳақида у киши билан жуда кўп мулоқотлар қилдик. Орадан анча йиллар ўтди. Ўттиз йилдан зиёдроқ давр мобайнида анча-мунча нарсалар ўзгарди. Аммо устоз Махмуд Саъдийнинг инсонпарварлиги, дан-галлиги ва ўзгармаслиги мени, бар-ча дўстлари ва шогирдларини ҳам-иша хайратлантириб келади.

Махмуд ака, ушбу сатрларни ўқиб, эҳтимол нари борса, жилмайиб кўяр. Чунки биламанки, мен ушбу мухта-сар мақолада у кишининг сурату сий-ратининг юздан бирини ҳам очиб бе-ролмайман. Махмуд Саъдий Асқад Мухтор, Матқуб Қўшқонов, Ваҳоб Рўзиматов ва бошқа моҳир муҳар-рирлар, адабиётшуносларнинг эъти-борини қозонган инсон, мамлақати-миз оммавий ахборот воситаларида хизмат қилаётган асарини қалам ахлининг устози, мурабийи. У киши тахририятларда нафақат мате-риаллар тахрири билан машғул бўла-ди, балки амалиётга келган тала-баларда касбга меҳр уйғотади, кел-лажага тамал тошини қўйиб бера-ди. М.Саъдийнинг назари тушган талаба борки, юрта сидқидилан хизмат қилишга аҳд қилиб, гуруру ва ифтихор билан қўлига қалам олади. Одиллик ва софдиллик, сабот ва ма-тонатдан сабоқ олиб, қад тиклайди.

Илҳом АХРОП

НОЁБ АДАБИЙ-МАДАНИЙ ҲОДИСА

Юз жилдик рус адабиёти намуналарининг ўзбек тилида чоп этилишига доир айрим мулоҳазалар

ган иш эмас. Уни жамоатчилик асосида фао-лият юришадиган, аъзолари истаса келиб, ис-тамаса келмайдиган комиссиялар ихтиёрига топшириб қўйиб бўлмайди. Мен бу борадаги фикрларимни шундай бўлиши шарт, деган маънода эмас, балки таклиф, мулоҳаза си-фатида айтмоқчиман, холос. Бу жараён бир ташкилотга жамланган тажрибали таржимон-лар, муҳаррирлар, адабиётчилар, китобни нашрга тайёрловчилар, дизайнчилар томони-дан қатъий белгилаб қўйилган иш тартиби асосида амалга оширилса жуда тўғри бўла-ди, деб ўйлайман.

Таржима қилиниши мўлжалланган асарлар тажрибали, билимли мутахассислар томонидан аниқлаштириб; назаридан ўтказиб олинса ҳам хатала асарлар нашр этилишининг олди олина-ди. Пировавдида, китобхон эътиборини рус адабиётининг энг сара намуналарига қаратиш-га эришилади.

Юз жилдик нашрни Президент Админист-рацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий ком-муникациялар агентлиги, Ёзувчилар уюмаси ҳамда Фанлар академиясининг узвий ҳамкор-лигида амалга ошириш мақсада мувофиқдир. Гап ишининг қай йўсинда барқарор йўлга қўйи-лиши ҳамда назорати ҳақида кетмоқда. Эеро, бу иш оддий нашрлар, маълум даражада таж-рибамизда мавжуд кўп жилдиклар нашридан фарқли ўлароқ, юз жилдикнинг ўзидан келиб чиқадиган мураккабликларни назардан қочир-май ёндашувимизни талаб этади. Масалан, Ойбекнинг 20 жилдик муқаммал асарлар тўпламини тайёрлаш учун 10-15 нафар мута-хассиснинг ўн йил мобайнида ишлашига тўғри келган эди. Биз фикр юритаётган нашр эса юз жилддан иборат бўлиб, мураккабликлар ундан оз бўлмайди. Лекин Ойбек кулётти устидига иш бундан 35-40 йил олдин баҳарилган эди. Бугунги кунда давр ва техник имкониятлар та-моман бошқача, масъулиятни хис этган ҳолда замонга муносиб тез ишлаш имконияти бор.

Деярли юз йилдан буён рус адабиёти наму-налари ўзбек тилига ўғирилиб келинади, кўп асарлар таржима қилиб бўлинган, ўғирилмаган беш-унта асар ўзбек тилига ағдарилса бас, деб ўйлайдиганлар янглишади. Айрим яроқлиларни айтмаганда, ўғирилган асарларнинг катта қисми бадий таржима нуктаи назаридан эскир-ди, уларни қайта таржима қилиш керак. Мана, бир мисол. Ойбек томонидан амалга оширилган "Евгений Онегин" таржимаси ўз вақтида юқори баҳолангани маълум. Орада таржима савиямиз ўсди, таржимага ёндашув ва талаблар ҳам ўзгар-ди. Натихада "Евгений Онегин"нинг Мирзо Кен-жабек таржимасидаги яна бир намунаси пайдо бўлди. Лекин рус адабиётининг айрим мумтоз асарлари таржимасида бундай янгиликлар кўп эмас. Улар янгидан ўзбекчага ўғирилиши ке-рак. Айрим асарлар борки, уларни янгидан тар-жима қилиш шарт эмас. Бироқ бугунги таржима нуктаи назари ва китобхон талаби масаласида эскирган ўринлар бисёр. Шундай асарларнинг муайян қисмини фойдаланган ҳолда, салмок-лигина қисмини қайтадан ўғириб керак бўлади.

Лекин чўчимай, ишга дадил киришимиз лоз-им. Жонқуяр, тажрибали, фидойи матбуотчи-ларимиз, нашриётларимиз, таржимон ва бош-қа мутахассисларимиз оз эмас. Айни вақтда, узоқ-яқиндаги ҳамкасбларимизнинг тажриба-ларидан ҳам фойдаланишга тўғри келади. Ма-салан, россиялик мутахассислар "Жаҳон ада-биёти" туркумида икки юз жилдик нашрни амалга оширганини биламиз. Туркиялик ада-биётчи, ноширларнинг ҳам шу йўналишдаги юз жилдикларни мавжуд бошқа мамлакатлардан ҳам ўрганиса бўладиган ижобий тажрибалар бор. Бир вақтлар кўп жилдиклар нашр этиш-да Гафур Гулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти муайян ютуқларни қўлга киритган эди. Академиянинг "Тил, адабиёт ва фольклор" институти ҳам халқ оғзаки ижоди намунала-рининг кўп жилдигини яратиш борасида му-айян тажриба орттирган. Шуларни ўрганиб, айни вақтда зарур ўринларда уларга танқидий ёндашиб, кўп жилдик ноширлик мактабимиз-ни яратишга ҳаракат қилайлик.

Юз жилдикнинг асосий концепцияси, бир-ринчидан, асарнинг ёзилиш тарихи мансуби-ятидан қатъий назар, умумбашарий ва умумин-соний (миллийликни инкор этмаган ҳолда, ал-батта) қадриятлар, гоёлар ва образларни ил-гари суришга асосланган бўлмоғи лозим; ик-кинчидан, у ҳам тарихан, ҳам бугун, ҳам кел-ажак нуктаи назаридан миллий мақсадларимиз, гоёларимиз ва манфаатларимизга зид бўлма-ган бадий қарашларни ифодалаган бўлиши керак. Шу маънода, юз жилдикка қайси му-аллифларнинг қайси асарлари, қандай ҳажм-да киритилиши, таъкидланганимиздек, аввал-дан аниқ белгилаб олиниши керак. Мазкур юз жилдик юз нафар муаллиф асарларидан таш-кил топади, дегани эмас. Айрим жилдлар уч-тўрт нафардан беш-ўн нафаргача бўлган му-аллифлар асаридан ташкил топиши мумкин. Бундан ташқари, ҳар бир жилдга қандай тар-тиб беришни ҳам аниқлаб олиш зарур. Дей-лик, ҳар бир жилдга кириш сўз илова қилина-дими, йўқми ёки дастлабки жилдга умумлаш-тирувчи қисмда бериш билан чекланиладими? Бундан ташқари, ҳар бир жилдда асарнинг матнининг бериш билан кифояланамизми ёки китоб матни айрим керакли изохлар бил-ан ҳам таъминлаб бориладими?

Менинча, ҳар бир жилд кириш сўз мақоми-даги мақола билан ҳам, изохлар билан ҳам таъ-минлаб борилиши тўғрироқдир. Бундай ёнда-шув: биринчидан, китобхонга асарни ўзлашти-ришда катта ёрдам беради; иккинчидан, нашрга мустақил ёндашувимизни кўрсатади; учинчидан, асарнинг матнининг бериш билан чегарала-ниб қолмасдан, ўзбек ноширчилиги кенг миқёс-даги ноширчилик талабларига қай даражада ёндашганини кўрсатади.

Бу ишлар лойиҳани амалга оширишда лаё-қатли олим ва ноширлар иштирокини тақозо этади. Бор мутахассислардан самарали фой-даланишни йўлга қўйишимиз, зарурларини эса иш жараёнида тайёрлаб боришимиз лозим бўлади.

"ТЕОРЕМА"

"Мумтоз сўз" нашриёти томонидан ёзувчи Темирбекнинг "Теорема" номли икки жилддан иборат асари чоп этилди. Қизғин шун-даки, китоблардаги ҳар бир сўз "т" ҳарфи билан бошланади. Шунга мос тарзда асарга "т" ҳарфи билан бошланувчи сўзлар воситаси ила ёзилган роман, деб изоҳ берилган.

Албатта, минг йиллар давомида тилимиз таровати, халқимиз бадий тафаккурини теран акс эттирган неча юзлаб асарлар яратилган. Қўлимиздаги ушбу китоб қандай жанрда ёзилганидан ёки қандай аталганидан қатъий назар, ўзига хос руҳ ва янгича шаклу шамоилида. Шу боис асарга, аввало, бадий адабиёт мухлисла-ри учун ажойиб тўхфа сифатида қарашимиз мақбул бўлади. Айни

Янги нашр

ҲОҒДА У ИЛМИЙ-УСЛУБИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАНБАИ ҲАМ ҲИСОБЛанади.

Муаллиф "Теорема"га туркий тил-нинг тиллароро таноҳлигини тасдиқ-ловчи тенгсиз, тимсолсиз, туркона тарона, дея таъриф беради. Умуман олганда, бу асарни адабиётимизда ўзига хос бир тажриба дейиш мумкин.

"Теорема"да халқимизнинг яқин ўтмиши, бугунги турмуш тарзи, эртанги орузларига жозибали йўсинда назар ташланган. Хусусан, унда Фарғона водийси ахлининг айни кунда миллий-билимсандан унутилиб бораётган урф-одатлари, содда-самимий табиати ноб мақол-маталлар воситасида бетакрор оҳангда тасвирланган.

ҚҲТЛИБЕКА

БИР ШОЛА НУР

Менми шу

Менми шу,
Қанотин елгага михлаган,
Оғригин тишининг ортида ушлаб,
Ичининг ичига қараб "иҳ"раган?

Менми шу,
Чақмоқ фаслида ҳам чақмаган чақмоқ,
Будут қамалидан чиқмаган ёмғир,
Йўлларга тирмаша олмаган сўқмоқ?..

Менми шу,
Шабда пуфласа ёнмаган гулхан,
Пойгакда синиқиб ётган синиқ тош,
Гарчи бош устида тоғи бор — улкан?

Менми шу,
Айтилмаган кўшиқ, куйланмаган куй,
Овозга кўчмаган сурон, ҳайқириқ,
Хушлигин кўрсата олмаган хушрўй?

Менми шу...
Тасалли, таскиндан энди фойда йўқ,
Кимхоб кийганда ҳам кўринар ёлгон,
Куллика яқиндир кул остида чўғ?..

Менман шу!
Демасдим (Титроқ танимда)
Халқим деб яшаган Чўлпон умрининг
Бир ботир кунини яшаганимда.

Ўзишга

Ҳориб яна битта кундузим
Юрагимга келиб йиқилди.
Салом сенга, қадрдон Ўзим,
Сенинг билан борлигим билдим.

Чин ошиқдай, йўқ, йўқ, чин дўстдай,
Ўтирибмиз, бир бутун, хушқол.
Ўйларимиз ҳеч тўсиқ тўсмай,
Эртақдаги Семурғ куш мисол.

Қоринтирмай қорани, оқни
Тиниқ-тиниқ сўзлар тўқамиз.
Ёқтирмасак бирор ялтоқни
Отин айтиб ошкор сўқамиз.

Кўздан қувиб уйқу-мудроқни
Киришамиз икковмиз баҳсга.

Қарсиллатиб ўнга бармоқни,
Йиқилгунча тушамиз рақсга.

Айланамиз ё Шоҳсанамга,
Оҳ эмас, ишқ бўйин пуркаймиз.
Эрк навбахор этган хонамда
Чашпор уриб гулга киргаймиз.

Шундай ўтар ҳар кеч сен билан
То тонгача яшаб оламиз.
Шундан кундуз кетмаймиз тўзиб
Нураб тушмас юрак қалғамиз.

Ўғзиш ва деҳшасали

Кўрмасан, кўрпман: бу қуруқ чўпақ,
Мен уни "тулшоҳ" деб айтаман чўпчак,
Бу дала юртининг даласи, ахир,
Шу чўп ҳам тупроғим боласи, ахир.

Биланман, бу — қўлмақ, дарёдан узоқ,
Мен уни "ирмоқ" деб бераман изоҳ.
"Оқар" десам, балки оқиб ҳам кетар,
Оққани ҳаммага ёқиб ҳам кетар...

Оломон манови тўртми ё беши,
Ғофиллик ҳамроҳи, лоқайдлик эши,
"Халқ" дейман, ўжарлик билан чираниб,
Демасам, кетмасин дейман кирланиб.

Юрагим парчаси — юртим парчаси,
Не қилай ўзимга тегиш барчаси.
Мен "яхшим", "нақшим" деб эмасам тақдим,
Яхши сановига кўшар уни ким?

Оналик севгиси

Бирор беозорга бердимми озор,
Ертубан ётгани тикламадимми?
Қалбимга аини ёз ётганда ҳам қор,
Тилимга қулф уриб чекламадимми?

Эл йиғлаган кунда кийдимми шойи,
"Омон ёр" айтдимми, тундимми рақсга?
Қўрқоқлик қилдимми, бўлдимми ғойиб,
Ҳақ, ноҳақ кирганда қурашга, баҳсга?

Толлар чўққисига отдимми ё тош,
Сув тутган дарёга туфладимми ё?
Ҳақ койиш эшитсам чимирдимми қош,
"Шукр" дейиш ўрнига уфладимми ё?
Биргина гуноҳим, биргина гуноҳ,
Гуноҳдор ўғилни туққан онаман.
Тазарру, севгимни мисоли байроқ —
Кўтариб майдонга чиққан онаман.

Онанинг севгиси буюк севгидир,
Қудрати сезилар нақ биру борга.
Ошкор сев, қаттиқ сев гуноҳқоринг, дил,
Она муҳаббатин осмаслар дорга.

Яна бир фасли ўтказдим бошдан,
Кўзим кўз ёшга тенг, юрагим тўзим.
Бир тола нур тилаб она Кўёшдан,
Тафтгалаб жонимни иситдим ўзим.

Менга ўхшамаган менман бу бироз,
Бошқача яшагим келар, ишонинг.
Бу кунлар рамузи озоликка хос,
Бир гуллаган бодом баҳор нишони.

Шукр, орзум тирик — кўйлаги гулгун,
Тушим яхшиликдан қилар башорат.

Кун кўрмоқлик эмас яшамоқ бутун,
Бутун яшамоқлик эрур жасорат.

Бирдан тикка турсанг (Ўйлаш ҳам хузур),
Толе манглайимни юборса силаб.
Кўрнимай, билнимай ётман ҳозир,
Қалбимда денгиздай тўғёнлар билан.

Ўтиб бораётир баҳорлар, қишлар,
Бошқача яшага имконим борми?
Умид, қўлларимдан маҳкамроқ ушла,
Умид, жасоратинг сенсан тенг ярми.

Ушушга

Ичимда исёним бор:
Берк тутмайман, тонмайман.
Аламим эмас бекор,
Бекор қуйиб-ёнмайман.

Қўрқоқлик ҳануз тирик,
Хушмад либосида.
Яйраб юрар, қадди тик,
Ёлгон уриб оғзида.

Кимлар ковак-катикла,
Ким ошкор кузатар жим.
Қўрқоқликка, ҳадикка
Менинг ачиқ исёним.

Хонлик ҳам худди шу:
Фақат садоқат оти.
Паноҳлари ҳам бор-ку,
Қайрилмаган қаноти.

Ким елкадан отар тиг,
Чоҳ қазийди тунда ким.
Барин оти хонлик,
Хонликка исёним.

Ҳалима АҲМЕДОВА

ШАБНАМЗОРЛАРДА

Май

Қалдирғочлар куй ташийди тумшугида,
Настариини эркалатиб қўяди май.
Атиргуллар ифор тўла саболарни
Олислардан жўнатида ўзи келмай.
Сўянаман минг йиллик ишқ дарахтига,
Кўнглим дейди: Тановардай бир таралай...
Атиргуллар нафасини кийиб ошиқ
Ҳайём каби кўзларимда чайқалдинг, май.
Рухимдаги дарёлари уйғотдинг рост,
Чумолию ниначига ошиқдурман.
Парвонаман ўт-ўланга, тиконларга,
Ҳеч бир куйга сизмаётган кўшиқдирман.
Оёғимни ўпадилар печакгуллар
Қайгуларим маъсумлар бунча намгин.
Жаннатидан ҳайдалган ул кундан буён
Илк бор эслаб тамшанаман ризвон таъмин.
У ёшликми келаятган шавқ томондан
О, ёнимдан ўтиб кетар назар солмай.
Аммо умид этагидан тутиб маҳкам,

Дейман: рухсат бергин мангу сенда қолай
Ва тўлдиргин қақраб қолган дил қадахим...
Шивирлайсан: қуз келади, о, ҳадемай...
Дил соғарин тўлдир десам, муңгасан —
Нега ахир кўзларимни ичяпасан, май?!

Ўлган кунлар исёни бор дилимда
Ва халқимнинг армони бор дилимда.

Йўқилмаган найман қамиш ичинда,
Не-не ошиқ забони бор дилимда.

Синдирдилар, ундим, қайта кўкардим,
Ишқнинг янги ризвони бор дилимда.

Уфқлардан тошиб чиқар умидим —
Мингта қуёшнинг қони бор дилимда.

Сен яримлаб қолган қадах дедилар,
Илоҳий май уммони бор дилимда.

Тупроқману тупроқману тупроқман,
Унинг етти осмони бор дилимда.

Тортинмасдан келавер, дўсту ғаним,
Мехру шафқат макони бор дилимда.

Ўлган кунлар исёни бор дилимда,
Ҳақнинг етти осмони бор дилимда.

Дарахтлар чайқалар, шивирлар барглар,
Соямга қоқлиб кетаман ногоҳ.
Энтикиб кўчийди жонимда дардлар,
Ҳеч ким оғоҳ эмас, кўнглимдан оғоҳ.

Тун қоронгу тортар, жула қоронгу
Осмон чироқларин ёқиб қўй, Раббим,
Ахир, меникмас бу эски орзу,
Меники эмасдай дилдаги ғамим.
Мени юпатмагин, берма тасалли,
Ўзимни тушунсам, билсам қанийди.
Пишмадим, ғўрманми ё шўрман ҳали,
Кўзингдаги ёшлар мени танийди...
Умринг охири талваса магар,
Рухимда ёввойи хаёл изғийди,
Мен эса кутаман кўкдан бир хабар,
Дарахтлар мизғийди, барглар мизғийди.
Бир наво келади узоқ-узоқдан —
Ҳаёт юрагини чертар алақим,
Мен эса кўрқаман қоронгуликдан,
Осмон чироқларин ёқиб қўй, Раббим.

Дўрмон шоши

Шабнам тушар ҳаволарда боданинг иси
Бир бола-ки, уйғотгучи хотираларни...
Кўш чўкар, қиррали тош чўкади дилга
Ва сояси юпунлашар асаларини.
Қандайдир нур исён қилар сувинг қалбида
Сахраб кетар ажриқларга уйис қолган ғам,
Кўш чўкар, олислар дунёдан дунё —
Кўшлар сўнги оятларин куйлаётган дам.
Мен билмайман, юрагини кимга олдирган —
Бу боғларнинг титроқлари узундан узун
Ва қирмини гулоб билан чайилган борлик —
Гўё янги қиссасига излайди якун.
О, таралгим келар менинг шабнамзорларда
Ва сўрайман титраб турган дарахтдан тагин:
— Билмайсанми неча ёшда менинг шодлигим?!
Неча ёшга кирди, ахир, дилдаги доғим?!
Ва куламан қаҳ-қаҳ отиб телба сингари

Дарахтзорда хуркиб кетар қайғунинг қуши.
Сухнатда эшитилар олис осмондан —
Келаятган ойнанинг нафис қадам товуши...

Мехрибоним менинг, бешафқатим, ҳей
Ҳаёт, юрагингда юрагим яхлар,
Бонингда солланиб тургучи ўшал
Дарахтлар кетаяпти, дарахтлар...
Ҳар бир япроғида пинҳона гулув,
Ҳар бир япроғида шоҳона байтлар,
Ҳали авжи баланд, шавқи сўлмаган
Дарахтлар кетаяпти, дарахтлар.
Тусиб чиқ, уларнинг йўлини ҳаёт,
Ахир, кенгликларда қуёш чарақлар,
Аммо дил илдини сўғуриб аста
Дарахтлар кетаяпти, дарахтлар.
Чугураб йиғлайди азалор қушлар,
Қанчалар бахтиёр эдик бир вақтлар,
Бизнинг ёдимизни босиб кўксига
Дарахтлар кетаяпти, дарахтлар.
Паришон чиқади бошқоронгу ой,
Тунинг китобига қўйиб дастхатлар
Майин шивирлайди, масъум шивирлар:
Жаннатда кўпайиб кетди дарахтлар.

Дарахтлар кетаяпти, дарахтлар...

Кўрқманг, сиз одамлар,
Қайсидир тунда
Ногорадай чалсам осмон юрагин.
Ва ёки ўзидан бош олиб кетган —
Соядай изғисам кўчада ғамгин...
Кўрқманг,
Гар уйғотиб кўнгириқ гулни
"Ушшоқ"ни куйласам жонга баробар.
Тун бўйи чархласам
Ой шуъласидан
Синиб тушган нурни мисоли заргар.
Кўрқманг,
Термизийнинг салласи билан —

Содиқ мурид каби артсам самони.
Ялиниб, ёлвориб

Ўғирлаб қайтсам,
Кўзларимга солиб Амуларёни...
Кўрқманг,
Эй, сиз, чумчуқ юраклар, кўрқманг,
Қошу қабоғимдан айланиб ажал
Деса, ясашиб тур,
Гўзлароқ бўлгин —
Ва қушдай учиб бор, чорлашим маҳал.
...Ширакайф дунёнинг бузилган қўли
Аста тебратаркан ёлгон бешигин,
Илонинг оғзидан парилдай чиқиб,
Даранглайтиб ёпсам ҳаёт эшигин.
Чўчиманг, кўрқманг.

Соям борар соялашиб,
Кун ўтади кун талашиб,
О, ҳисларим қоялашиб,
Дилимга куй ичирганман,
Ҳаммасини кечирганман.

Парвозимни синдирганлар,
Эй, дўст бўлиб кўринганлар,
Парчалай деб уринганлар,
Қалбни унга кўчирганман,
Барчангизни кечирганман.

Олов эдим мезга дўдим,
Ё раб, ана кузга қўдим,
Бу тонг шафқадлай уйғондим,
Жондан ўчи чирганман,
Ҳаёт, сени кечирганман.

Ким биландир жон талашдим,
Орзуми, армон талашдим,
Қайғуга ром очирганман,
Ўзимни ҳам кечирганман.

Санда қолди ишим, Ёлғиз,
Чўқайман қаринигда тиз,
Ё Аллоҳим, ўтирмай юз,
Нафасимда очилдимми?
Ҳалимани кечирдингми?!

Холиёр САФАРОВ

ЭРНИНГ ҲУРМАТИ

Аёл туни бўйи йиғлаб чиққан невараси
билан келинини олиб, касалхонага бор-
моқчи бўлди. Бахтига қайнуқаси уйда экан,
уларни машинада дарров шаҳарга етказиб
келди, аммо эндигина чилласи чиққан
гўдак чириллаб, на онасига, на бувисига
овунар, нуқул ўзини орқага ташлаб йи-
ларди. Аксига олиб, шифокор қабулида
одам кўп экан. Нима қиларини билмай қол-
ган келинчак болани бағрига босар, ши-
каста овозда алла айтиб овутомқчи бўлар,
яшириб кўкрак тутар, аммо бола йиғиси
тинмасди.

— Менга беринг қани, келин, — гўдакни
энди қайнона қўлига олади.

— Ха, ойналиб кетай сендан-а. Кел қани,
жоним. Воя-воя, сенгина гўдакка нима
бўлди-я? Сенинг жонинг оғригунча менинг
жоним оғриса бўмасмиди-я? Сенгина гўдак-
ни шундай кийнагунча, момо бўмай ўлай-
ин-а, болам-а. Даданга нима дейман-а.

Кайнона ҳай-ҳайлаб, ўзига ўзи гапириб,
неварасини кучиб, йўлакнинг у четидан бу
четига бориб кела бошлади. Аёл шошиб
қолиб рўмоли ҳам тузуқ ўрамаган экан. Бо-
шидаги бир томонга оғиб қолибди. Парво
қилмади. Жовдираб қараб турган келини-
га: «Сиз бирпас ўтиринг. Сизниям кийнаб
юборди бу полвон», деди. Сўнгра навбат
кутаётганлар тирғалиб турган эшик ёнига
борди.

— Ойналай, рухсат беринг, бизлар кий-
райлик. Болагинам кечаси билан йиғлаб
чикди, ҳеч кундиrolмаямиз.

— Мен ҳам эрталабдан бери турибман,
хола, — чарс жавоб қилди жувон.

Ундан кейин ўзи тенгги бир аёл ҳам невара
кўтариб турган эди, ўша инсоф қилди.

— Майли, бизнинг ўрнимизга кира қолинг.
Бечора гўдак қийналиб кетди.

Ўзидан кейин турган аёлнинг гапидан уял-
дими, ҳалиги жувон узр сўраб, навбатини
берди.

— Хай, майли, кира қолинг, — деди охири.
— Раҳмат, синглим. Умрингиздан барака
топинг. Илоё, болаларингизнинг хузурини
кўринг.

Улар бирин-кетин врач қабулига кириш-
ди. Шифокор боланинг юрак уриши, нафас
олишларини текширди. Қорини силаб, бо-
сиб кўрди.

— Қорни дам, ошқозони бузилган, — деди.
— Эмадимми?

— Ха, эмади, — келинчакнинг ўрнига қай-
нона жавоб берди. — Лекин сутти кам. Куни-
га икки-уч маҳал қўшимча сут ҳам берамиз.

— Канақа судтан берасизлар?
— Шу, магазиннинг сутти-да, — аёл қадоқ-
ланган сутнинг номини эслолмади. — Оз-оз-
дан берамиз.

— Шу сутни берманг. Келиннинг ўзи
кўпроқ эмизсин. Ҳозир ҳам эмизсин. Яхши

Кичик ҳикоялар

овқатлансин. Мен дори ёзиб бераман. Шуни
оласиз, ошқозони тузалгач, яна бир олиб
келасиз.

Врач шундай дея шапалоқдек қоғозга ни-
маларнидир ёза бошлади. — Чақалоқнинг
исми нима?

— Исми Дилшод.
— Фамилияси-чи?
— Фамилияси... — аёл қайнуқасига қара-
ди. — Сиз айтинг.

Ҳайрон бўлиб турган қайнука бир хил бўлса
керак, деб ўзининг фамилиясини айтди.

— Йўқ, бу киши катта бобонгизнинг ном-
ларига ўтган. Шу фамилияларни ёздирши-
да жуда хижолат бўлиб ўламан-да.

— Ха... — қайнука энди тушунди. — Ўктамов.
Уларни кузатиб турган врачнинг аъзои-ба-
дани жимирлаб кетди. Қалта кесилган со-
лари орасидан бошланган титроқ то товони-

гача борди. Қайтиб, гўё наштар каби юраги-
га санчилди. Унинг эрининг исми ҳам Ўктам.
Дугоналарига ўхшаб, у ҳам эрининг исмини
тўлик, беҳижолат айтади, бунга тили ҳам,
дили ҳам ўрганган, ичиб келган ёки эрталаб
тайинлаб келган ишларини кечгача қилиб
қўймаса, ҳеч қаерда ишламайдиган лапашанг
эрини ер билан битта қилади. Жаҳл келса кўз
кызаради, жаҳл кетгач юз кызаради. У ҳам
кизишиб кетганида: «Сенга тегиб нима
кўрдим?!» дея тилига эрк беради. «Боқиман-
да бўлиб, менинг топганимни захарингга еб
ўтирибсан-ку», дея юзига айтган жойлари ҳам
кўп бўлган, аммо эри миқ эшмайди. Уни се-
виб қолган. Ўзи пиширган оти.

Врач чақалоқнинг исм-шарифини
ёзар экан, шу ҳақида ўйга толди ва ха-
ёлан сўраб қўйди:

— Опа, эрингиз нима иш қилади?
— Ҳўжайинимми? — аёл майин табас-
сум қилди. — У киши чўпон. Кеча-кундуз
даштда юради.

Врач аёл вужудига титроқни сезди-
маслик учун оқ қоғозга қитирлатиб, бола-
нинг соғайиб кетиши учун керакли дорилар
номини ёза бошлади.

ОНА

Мактабдан қайтаётиб, яхмалак ерда тойиб
йиқилган муаллима неча кундан бери уйда
икки оёғи гипсланиб ётибди. Турай деса ту-
ролмайти, ўтирай деса ўтиролмайти — фа-
кат ётади. Ташқарига чиқмоқчи бўлса, эри
ёки катта болалари кўмак бериб, бир амал-
лаб жойдан туриб олади. Кейинги кунлар-
да зериккандан овунчоқ бўлсин, деб икки
ёшли ўғилчасини боғчага ҳам юбормай

қўйди. Ҳамма ўз ишига, ўқишига кетади. Уйда
ёлғиз бемор она ва кенжатоё ўғилча. Бола
онаси учун ҳам овунчоқ, ҳам дастёр. Ҳали
уни олиб беришни, ҳали буни жойига қўйиб
келишни буоради. То пешингача аҳвол шу.
Она-бола бир-бирига овуниб кунни ўткази-
шади. Болақайнинг пилдирабгина иш қилиш-
ларидан рухлибди, жисмидаги оғриқни унут-
гандек бўлади.

— Ўзимнинг мехрибоним! Айланай сендан!
— ўғилчасини ёнига ётқизиб олган она уни
эркалайди. Юзларидан ўлиб, сочларини си-
лайди. — Жоним мени...

Кўп қаватли уларнинг хонаси тор. Бетон
уйда шу тор хоналар ҳам исичи қийин.
Гипсда ётган одам эса иссиқ кунда ҳам сов-
қотади. Она хонанинг бир чеккасига спирал
плита ёқиб қўйибди. Ҳарна совуқнинг зах-
рини олади.

Кенжатоё ўйинчоқларига овуниб ўтирган-
ди, телевизорда спорт ўйинлари намойиши
бошланиб қолди. Бола томошга қизиқади.
Ўйиндан қалғиб, экранга тикилиб қолди ва
бир маҳал ирғиб ўрнидан сакраб турди-да,
спортчиларга тақлид қилдимми ёки аввал ҳам
бир-икки қилган машқини қайтармоқчи
бўлдимми, бошини ерга қўйиб, умбалоқ
ошди. Аммо унинг чинқирғидан онанинг
хуши учди, кенжатоёнинг оёғи плита устига
тегиб куйган эди.

Она ўрнидан қандай турди, қандай уй бур-
чидига плита ёнига борди, ўғилчасининг қу-
йиб, тутаятган пайпогини қандай ечиб отди,
билмайди. Билгани — ўғилни бағрига бо-
сиб, пешанасидан ўпапти, овуяпти, ўзининг
эса иккала оёғи худди аввалгидек қақшаб
оғрияпти... Гипс силжиб кетди, шекилли...
Энди эри келиб жойига ўтказиб қўймагунча
шу аҳволда зор қақшаб ўтиради...

Театр санъати соҳасидаги энг яхши асарлар учун ташкил этилаётган "Сени куйлаймиз, замондош!" Ўзбекистон театрлари кўрик-фестивалининг мақсади Ватанимиз мустақиллигини, миллий қадриятларимиз ва юртимизда олиб борилаётган улкан бунёдкорлик ишларини тараннум этувчи, илгор фикрли замондош образлари акс эттирилган спектакллари яратиш, ўзаро ижодий тажриба алмашиш, томошабинларни театр санъатининг энг сара намуналари билан яқиндан таништиришдан иборат. Бу йилги кўрик-фестивалда 11та давлат театри қатнашди.

Тадбир Бердақ номидаги Қорақалпоқ давлат академик музыкали театр биносида очилди. Қорақалпоғистон Республикаси Жўрғорғи Кенгеси раисининг ўринбосари Атажон Ҳамроев, Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирининг биринчи ўринбосари Озодбек Назарбеков кўрик-фестиваль иштирокчилари ва томошабинларни табриклашди. О.Назарбеков, жумладан, шундай деди:

— Мазкур театр ҳафталиги биздан узоқлашиб қолган томошабинларни яна театрларимизга қайтаришга хизмат қилишига ишонаман. Театр халқимиз, айниқса, ёшларимиз маънавиятининг юксалишига хизмат қилмоғи лозим. Зеро, Президентимиз яратилган моддий ва маънавий бойлик-

шига қарамай, томошабинлар санъаткорларни гулдурас қарсақлар билан бир муддат сахнадан кўйиб юбормадилар. Самарқанд вилояти музыкали драма театрининг М.Комилжонов асари асосидаги "Она юраги" (режиссёр Х.Бурхонов) спектаклида турмуш қурганига уч ой бўлмай пул топиш мақсадида чет элга кетиб, диний экстремистик оқимларга қўшилиб қолган йигитнинг аянчи аҳволи, оиласида юз берган беқарорлик ҳолатлари акс эттирилган. Кенесбай Каримовнинг "Саховат

қалб эгалари ойдиндаги ойга ўралиб, кумуш нурларга йўғрилиб яшайди. Спектаклда Зиёдилланнинг фарзанд кутиш изтироблари Тарлон оти билан чамбарчас боғлиқ.

Сурхондарё вилояти музыкали драма театрининг Қ.Норқобил асари асосида сахналаштирилган "Заминдан олис кетма" (режиссёр А.Жумоев) спектаклида табиати асраш, соғлом умр кечириш, атроф-муҳитнинг мусаффолигини асраш учун ҳамма бир-галликда ҳаракат қилиши лозимлиги ҳақида гап боради. Андижон вилояти

ташаббуслари билан ташкил этилган Б.Айтмуратовнинг "Мўйноқда бахтининг тонглари отди" (режиссёр У.Бектурғенов) спектакли Мўйноқнинг кечаги ва бугунги ижтимоий-маиший турмуши ҳақида ҳикоя қилса, Сирдарё вилояти музыкали драма театри Максим Каримовнинг "Инсонликка номзод" (режиссёр М.Холиқов) асари би-

тўғрисидаги маълумотларга нукта қўйишдан аввал айрим фикр-мулоҳазаларни айтиб ўтиш лозим. Энг аввало, низомида кўрсатилган талабларга кўра, бундай кўрик-танловга қайта қуриш жараёнида фаол иштирок этаётган замондошларимиз образларини тараннум этадиган спектакллар тақдим этилиши керак. Шу талаблар

баси етишмаслигининг оқибати бўлса керак.

Иккинчи масала замонавий драматургиянинг ожизлиги натижасида бир қатор театрлар 30-35 йиллар аввал мурасасизлик кайфиятида ёзилган асарларга мурожат қилишга мажбур бўлгани билан боғлиқ. Мисол учун, "Ер барибир айланаверади", "Хушвақт", "Инсонликка номзод" асарлари орқали театр ижодий жамоаси кучни бугунги кунда ҳам жамиятнинг олға силжишига тўққинлик қилаётган кучлар: мансабпарастлик, худбинлик, коррупция, таниш-билиш, уруғчилик иллатларининг илдишларини янги талқин орқали фож қилишга йўналтирилган. Мана шу жиҳатлари билан пухта драматик коллизияга эга асарлар ўтган замондан туриб "лаббай", дея бизга хозиржавоблик қилмоқда.

Яна бир муҳим масала шуки, фестивалга таклиф этилган ўн битта музыкали драма театрларининг атиги биттаси — Андижон вилояти музыкали драма театри "музыкали театр" мақомига мос спектакль тақдим этган. Қолган ўн та театр фақат драматик жанрдаги спектакллари билан қатнашди. Шунингдек, кўрик-фестивалда Ўзбекистон Театр арбоблари уюшмасининг раиси, Ўзбекистон халқ артисти Ёқуб Аҳмедов муҳом сифатида қатнашгани ажабланарли ҳол бўлди. Мазкур нодавлат, нотижор ташкилот қайта тикланганига бир йил бўлиб қолди. Аммо ўтган давр мобайнида бу ташкилот фаолиятида қандай ўзгаришлар кўзга ташланди? Афсуски, бу саволга жавоб йўқ. Бу ташкилот низомида кўрик-фестиваллар, танловлар, семинар, конференциялар ўтказиш орқали театр санъати олдида қўндалган турган муаммоларни аниқлаш, ижодий ёрдам кўрсатиш вазифаси юклатилган эмасми? Нима учун уюшма театр санъати билан боғлиқ тадбирлардан четда туриши керак? Агар масала маблагга бориб тақалладиган бўлса, бунинг ҳам йўлини топса бўлади. Яъни, Муаллифлар ҳуқуқини ҳимоя қилувчи Нодавлат нотижорат ташкилотини Уюшма таркибига киритиш орқали бу масала ҳал қилиниши мумкин-ку. Муаллифларнинг қалам ҳақи муаммоси ечилса, бир томондан, драматурглар ўн йиллардан бери ундирилмаётган "қалам ҳақ"лари ундирилиб, муаллифлар рағбатлантирилади. Қолаверса, уюшманинг моддий масалалари ҳам хал этилади.

Хуллас, Театр арбоблари уюшмаси нуфузини тикла оладиган вақт аллақачон келган.

Жўра МАХМУД,
Ўзбекистон санъат арбоби,
профессор

АНЖУМАНДАН

КЕЙИНГИ ЙҲЛАР

ларни кимларнинг қўлига топшириб кетишимиз тўғрисида такрор ва такрор гапириб келмоқдалар. Бугунги кунда республикамизда ҳақиқий ватанпарвар ким деса, ҳеч иккиланмай, ижодкорлар деб айта оламиз.

Кўрик-фестиваль дастурига киритилган спектаклларнинг дастлабкиси — Ўзбекистон давлат драма театрининг Шароф Бошбеков асари асосида Олимжон Салимов сахналаштирган "Ер барибир айланаверади" асари халқимиз олдида кўйилган улкан вазибаларни амалга оширишда тўсиқ бўладиган иллатларни бар-тараф этиш, ортидан халқни эргаштири олувчи, халқ дарди билан яшай оладиган раҳбарнинг маслағи, унинг изтироб ва орзуларини очиб беришга қаратилган. Бадий ечими, режиссёрлик топишлари, актёрларнинг юксак ижрочилиги маҳорати ҳосиласи ўлароқ, спектакль тугаган бўли-

боғи" номли спектакли ибратли ишлари билан замондошларимизга ўрناк бўлса арзийдиган Ўзбекистон Қаҳрамони Алланиёз Утениязовнинг ҳаётий фаолиятига бағишланган. Драма кутилмаган қарама-қаршиликлар ва зиддиятларга бой. Ўз маблагги, меҳнати билан қирқдан ортиқ кам таъминланган оилаларга уй қуриб берган, туман марказида кутубхона биносини тиклаган, боғ яратиб, мевасини ватандошларига тортиқ қилган камтарли инсоннинг "Ҳаёт" йўли спектаклида бадий ифодасини тополган. Қашқадарё вилояти музыкали драма театрининг Тоғай Мурод кассаси асосида Олимжон Салимов томонидан инсценировка қилиб сахналаштирилган "Хушвақт" спектаклида Зиёдилла ва аёли Момосулув йўқ фарзандларининг момоси, бобоси бўлиб йилларни йилларга улайдилар. Бирга умр кечириётган покиза

музыкали драма театрининг Мурод Али асари асосидаги "Муножат" спектакли (режиссёр И.Эргашев)да оддий деҳқоннинг олижаноб мақсадлари, ўй-фикрлари бадий воситалар орқали акс эттирилган бўлиб, унда инсоннинг орзу-умидлари, мақсади сари собиққадамлик билан олиб борган сая-харакатлари самараси рамзий ифода воситалари орқали тасвирланган. Фарғона вилояти музыкали драма театрининг К.Ҳамроев асари асосидаги "От минган аёл" спектакли (режиссёр О.Абдуллаев) ҳам қишлоқ ҳаёти — фермерлик фаолиятига бағишланган. Мақтаб директори лавозимига тайинланган арафасида турган Раънохон турмуш ўртоғи — фермер Муроджоннинг фожеали халокатидан чўқур қайғуда қолганига қарамай, марҳумнинг эзгу ишларини давом эттириш мақсадида қўлига кетмон олиб далага қақиди.

Ўзбекистон давлат академик рус драма театри таниқли ёзувчи Эркин Абдуллаев "Инсоннинг" "Одинокая лодка" (инсценировка муаллифи ва режиссёр В.Умаров) спектаклини намойиш қилди. Унда Орол муаммоси Орол бобо сиймоси орқали акс эттирилган. Бобо бутунлай сарога айланган, аммо киндик қони тўқилган ерни шу аҳволда ташлаб кетолмаётган оддий бир инсон сифатида томошабин кўз ўнгидан намоеён бўлади. Қорақалпоқ давлат ёш томо-

лан Президентимизнинг "Халқ давлатга эмас, давлат ташкилотлари халққа хизмат қилиши керак" деган давлатини спектаклнинг олий мақсади тарзида талқин қилишга интилган.

Мазкур анжуманда, аввалги фестиваллардан фарқли ўлароқ, спектакллар нафақат Нукус шаҳрида, балки ҳафта давомида Қорақалпоғистоннинг шаҳар ва туман марказларида ҳам намойиш қилинди.

Кўрик-фестивалнинг тантанали ёпилиш маросимида Ҳайбат аъзолари хулосаси эълон қилинди. Унга кўра Қорақалпоқ давлат академик музыкали театрининг "Саховат боғи" спектакли биринчи, Ўзбекистон давлат драма театрининг "Ер барибир айланаверади" спектакли иккинчи, Сирдарё вилояти музыкали драма театрининг "Инсонликка номзод" ҳамда Ўзбекистон давлат рус драма театрининг "Одинокая лодка" спектакллари учинчи ўринга лойиқ топилди.

Шунингдек, фарғоналик Обиджон Абдуллаев "Энг яхши режиссёрлик иши", Фарғона театрининг расомии Фуркат Қўчқоров "Энг яхши расомии иши", Андижон театри актёри Иброҳим Норматов "Энг яхши эркак образи", Қашқадарё театри актрисаси Соҳида Ашурова "Энг яхши аёл ролли" номинациялари бўйича ғолиб бўлдилар.

Хар икки йилда бир марта ўтказиладиган мазкур кўрик-фестиваль

нуктаи назаридан 37та театр орасида фақат 11та театрининг спектакллари танлаб олинган. Қолган 28та давлат театрида замонавий мавзуларда спектакллар сахналаштирилмаган ёки сахналаштирилган спектакллар талаб даражасида эмас. Бундай ҳолатнинг вужудга келиш сабабларини кўп қидиришнинг ҳождати йўқ. Яъни "театр" деб аталмиш қошонанинг учта устунидан асосийси бўлмиш драматургия ўта нимжон ва ўта жўн.

Фестиваль кунлари намойиш этилган "Заминдан олис кетма", "От минган аёл", "Боғбон" спектакллари воқеалари бир-бирига ўхшаш бўлиб, учаласида ҳам камбағал, ночор фермернинг ери "еб тўймас" пулдор томонидан тортиб олиниши акс эттирилган. Пьесадаги асосий қарама-қаршилик камбағал ва бой ўртасидаги тортишув асосига қурилган бўлиб, учинчи куч — давлат идораларининг аралашуви билан адолат қарор топади. Қарама-қарши томонларнинг тортишуви эса даҳанаки жангдан иборат бўлиб, баландпарвоз иборалар, ҳадиси шарифдан олинган насихатомуз сўзлар, минбарлардан айтилидиган ваъзаларга ўхшаш қолган. Қаҳрамонларнинг гаплари эшитувчига гўё, суйғи далада қотган деҳқоннинг эмас, сиёсатдонлик мактабини ўтаган журналистнинг гапидек туюлади. Яна бир жиҳати, учала спектаклда ҳам салбий қаҳрамонларга воқеалар жараёнида ҳаддан зиёд сахнавий вақт ажратилган бўлиб, қарама-қарши кучларнинг нисбати салбий қаҳрамонлар фойдасига ҳал этилган. Бу ёш режиссёрларнинг ҳаётий ва сахнавий тажри-

КИНО ВА РЕКЛАМА

"Ўзбеккино" Миллий агентлиги "Dopo production" киностудияси билан ҳамкорликда ўзбек киносининг дурдоналаридан бири — "Мафтунингман" музыкали комедиясининг янги талқинини яратди. "Мафтун бўдим" фильмининг сценарий муаллифи таниқли ёзувчи Назар Эшонқул. Режиссёр Абдувоҳид Ғаниев суратга олган ушбу асарда франциялик тадқиқотчи Франсуа Ўзбекистонга ташириқ буюради ва юртимизга мафтун бўлиб қолади.

Фильмда ўзига хос юмор ҳам бор. Масалан, наҳорги ошга таклиф қилинган меҳмонлар орасида Франсуанинг ўзини тутиши, ошни қўлда еяётганларга хайрат билан қарashi, овқат учун ҳақ тўламоқчи бўлгани, "Олин" дейилмаса, дастурхонга қўл узатмаслиги... Чет эл фуқаросининг хайратлари акс этган бу сахналар томошабинда беихтиёр кулги уйғотади. Ахиллик билан саёхат қилаётган дўстлар кутилмаганда хафалашиб қолишади. Франсуа обидаларнинг суратини чишига кўп вақт сарфлаётганини, берилган муддатгача актёрларнинг тайёр бўлиши кераклигини ўйлаган Мурод француз дўстини шоширади. Улар шу йўсин-

ларида бир машинада пайдо бўлиб қолгани бизни ҳайрон қолдирди. "Улар қачон, қаерда учрашиб, йўлга чиқибди?" Балки монтаж жараёнида ноаниқликка йўл қўйилгандир...

Суратга олиш ишлари Ўзбекистон бўйлаб амалга оширилгани ва аҳолининг ўзига хос ҳаёт тарзи, характери, рақслари кўрсатилгани фильмининг катта ютуғи.

Ёшлар фикри

Самарқанд, Бухоро, Хоразм, Жиззах, Сурхондарё каби вилоятларнинг биз билган ва билмаган "об-хавоси"ни бизга ҳамда чет эл фуқароларига тасвир орқали таништиради. Лекин не машаққатлар билан истеъодларни топган Мурод — актёр Шоҳрух Хамдамовнинг шу истеъодларга муносабати бирор кадрда кўринмайди. Шунингдек, сурхондарёлик кишининг Муроднинг машинаси олдида келиб қўполлик қилиши, Мурод ва французнинг кўрқиб биров бурттирилган. "Актёрнинг кўзи гапирishi керак", дейди Станиславский "Актёрнинг ўз устида ишлаши" китобида. Аммо бу фильмда актёрлар ижросига эмас, "реклама"га ургу берилгани кўриниб турибди.

Туризмини ривожлантириш мақсадида суратга олинган бу фильмда унга эргашувчи гоа ҳам мавжуд. Яъни, инсондаги қобилиятни Аллоҳ берган, у ўша соҳа бўйича ўқиганми-йўқми, бу қобилият интилгани сари ривожланаверади. Фильм сўнгида фаррош қиз аслида раббарнинг қизи бўлиб чиқishi, отаси унинг номидан фойдаланиб, "юлдуз" бўлишига қаршилик қилгани, қиз эса, ўзининг ҳаракати билан кастингдан ўтгани шу гоага хизмат қилувчи ҳаракатлардан бири. Тошкентда қолган ёш режиссёр фаррошга бепсандлик билан муомала қилади, уни менсимайди. Мурод эса, унинг иқтидорини юқори баҳолайди.

Биз фильмдан чиқарган хулоса шуки, санъаткор бўлиш учун унинг оиласида кимдир шу касба бўлиши шарт эмас. Иқтидор одамнинг ўзи билан туғилади. Шу билан бирга, кино, аввало, санъат экан, уни "реклама" бозорига олиб чиқиб, актёрларни шунчаки ўйнатиш билан иш битмайди. Бадий фильмда ижро ҳам бадий мукамал бўлиши керак.

Наргиза САИДБОЕВА,
Санъат ва маданият институти талабаси

— Ушбу фильм мамлакатимизнинг сайёҳлик салоҳиятини кўрсатиб беришга йўналтирилган, — дейди режиссёр Абдувоҳид Ғаниев. — Қолаверса, жаҳон аҳлининг юртимиз ҳақидаги тасавури янада бойитишга хизмат қилади, деб ўйлаймиз. Суратга олиш жараёнида вилоятда яшаб, ижод қилаётган бир қатор истеъод эгаларини кашф қилдик. Улар ижросидаги кўшиқ ва рақслар фильмининг жозибали бўлишига кўмаклашди.

Картина аввалида студия бошлиғи икки ёш режиссёрни фильмининг замонавий тарзда олиш учун танловга қўйди. Қаршисида рақиб бўлган режиссёр, албатта, фильми энг зўр бўлишини истаиди. Мурод сюжетга содиқ қолган ҳолда, вилоятлардан истеъодчиларни кашф этишни мақсад қилади. Унинг "рақиб"и (актёр Рустам Расулов) эса, Тошкентнинг ўзида кастинг ўтказишини айтади. Аммо кастинг жараёни фильмда кўрсатилмаган. Асосий эътибор, назаримизда, Мурод ва унинг дўстининг саёхатига қаратилган. Мурод тасодиқан франциялик тадқиқотчи билан видео алоқада гаплашадигани унинг Ўзбекистонга келмоқчилигини, унга ҳамроҳлик қилиб, баҳонада илмий асар ёзмокчи эканини билади. Шу тарика Мурод тадқиқотчини ўзи билан сафарга олиб боради. Тарихчининг юртимизга келиши кутилмаган ҳол бўлиб, Муроднинг уни саёхатга олиб боришдан бошқа иложи қолмаганида, назаримизда, ишонарлироқ ва қизиқарилроқ бўларди.

да айрилишадигу Франсуа Хива шаҳрида бир ўзи қолиб, Мурод сафарини давом эттиради. Бу чет эл фуқаросига хурматсизлик эмасмикан, деб ўйлаб қолдик. Ахир йўлни, одамларни билмайди, юртимизга меҳмон бўлса... Майли, ўзи истаб қолибди ҳам дейлик. Француз йигит қаерга боришини билмай боши қотган бир вақтда, ёнига келган 7-10 яшар болакай унга француз тилида муражаат қилади. Бола, шубҳасиз, чет тилида бемалол сўзлайди, шаҳарни таништиради. Бу ўзбек фарзандларининг иқтидорли, эҳқи ўткирлигини аңглатади. Аммо муаммо шундаки, томошабин бунга ишонмайди. Негаки, боланинг сўзлашаётгандаги юз ифодаси йирик планда кўрсатилмайди. У Франсуа билан экранга орқа ўтириб сўзлашади. Бу эпизод фақат умумий ланда кўрсатилади.

Икки дўст қачон топишиб олиши билмадиғу, лекин Франсуа ва Мурод Бойсуннинг тоғ ёнбағир-

СИМФОНИЯ ОҚШОМЛАРИ

Ҳар қандай жонли ижро мухлисларга хуш келади. Чунки улар санъат деб аталмиш мўъжиза билан юзма-юз бўлиб, кўз олдиларида рўй бераётган ижро жараёнига беихтиёр қўшилиб кетиш имкониятига эга бўлишади. Юртимизда икки йилдан буён ўтказиб келинаётган Open Air Music лойиҳаси асосидаги симфоник оркестр концертлари бунинг яқол далилидир.

Ўтган даврда мазкур лойиҳа асосида 13та концерт дастури ташкил этилган. Бу тадбирларга юз мингдан зиёд томошабин ташриф буюрган. Биринчи симфоник Open Air 2017 йил 9-10 сентябрда Алишер Навоий номидаги давлат академик катта театри олдидаги майдонда ўтказилган. Шундан сўнг фақат пойтахтда эмас, махсус лойиҳалар асосида Фарғона водийсида, Жиззах, Самарқанд, Навоий, Бухоро вилоятларида, Гулистонда ҳам алоҳида тадбирлар тайёрланди.

18 июндан 27 июнгача Ўзбекистоннинг бешта катта шаҳри — Нукус, Хива, Термиз, Қарши, Шаҳрисабзда катта музейи лойиҳа — OPEN AIR. SAHRO SIMFONIYASI амалга оширилади. Концерт дастурлари, ҳар бир вилоятнинг ўзига хос томонлари ҳисобга олинган ҳолда тузилган. Концертлар Ўзбекистон Миллий симфоник оркестри (бош дирижёр Алибек Кабдурахмонов) ижросида янғрайди.

Бу йилги "Сахро симфонияси" лойиҳаси 18 июнь кунин Нукус шаҳрида, И.Савицкий номидаги давлат Санъат музейи олдида очик майдонда бошланди. Шундан сўнг концертлар Хивадаги "Ичон Қалъа" меъморий ансамблида, Сурхондарё вилояти Санъат саройи амфитеатрида, Қаршидаги Марказий амфитеатрда, "Оқсарой" тарихий саройи олдидаги очик майдонда давом этади.

— Дастлаб вилоятларда бўлиб, ёш истеъодларнинг ижросини тингладик, — дейди Ўзбекистон давлат филармонияси бадий раҳбари П.Баққих. — Чунки қаерда концерт бўлса, ўша жойда фаолият юритаётган ёшларнинг ҳам иштирокини таъминлашни ният қилганмиз. Оркестр ижросига ҳатто рақсларни, бахшларнинг кўшиқларини қўшиш режамизда бор. Яна бир гап: концертларимизда бошловчи бўлмайди. Тадбир томошабин билан бевосита мулоқот тарзида ўтади. Дастурларда таниқли хонандалар ва ёш ижрочилар қатнашади. Хуллас, барчани "Сахро симфонияси"га таклиф этамиз.

УЧТА ТАРИХИЙ ФИЛЬМ

Айни кунларда "Ўзбекино" Миллий агентлиги буюртмасига асосан Қўқонда тарихий мавзуда бир йўла учта бадиий фильм суратга олинмоқда.

"Дилшоҳ медиа" киностудияси раҳбари, продюсер Маҳмуд Эркабоев ва режиссёр Дилмурод Мамаидов томонидан суратга олинган "Қўқон шамоли" номи тарихий фильмининг сценарийси 2018 йилнинг июль ойида "Ўзбекино" Бадиий кенгашидан ўтган. Дастлабки тайёргарлик ишлари бир неча ой давом этди. Фильмда Қўқон хонлигининг XVIII

аср охири — XIX аср бошларидаги ижтимоий-сиёсий ҳамада адабий муҳити, ўша давр чигалликлари, Алишер Навоий яратган Хирот адабий муҳитидан кейинги ҳодиса сифатида эътироф топган Қўқон адабий муҳити ва унинг асосчиси — Амирий талхаллуси билан ижод қилган Амир Умархон (1787-

1822) ҳамда унинг шоира аёли — Нодира тахаллуси билан ижод қилган Моҳларойим (1792-1842)нинг ҳаёти ва фаолияти ёритилади.

Шуни таъкидлаш лозимки, фильмдаги Нодирабегим роли учун эллиқдан ортиқ, Амир Умархон роли учун ўттиздан ортиқ, Амир Олимхон роли учун эса ўттизга яқин актёр ва актрисалар сновдан ўтди. Фотосинов жараёнида Нодирабегим роли учун эллиқдан ортиқ номзод қатнашди. Узоқ давом этган фото ҳамда видео сивлардан сўнг Нодирабегим ролига ёш актриса Райхон Асатова, Амир Умархон ролига актёр Илҳом Бердиев, Олимхон ролига эса актёр Бобур Йўлдошев тасдиқланди.

Фильмининг сценарийси Қўқон давлат педагогика-институтининг филология факультети кафедра мудири Зебохон Қобилова қаламига мансуб. Фильмда Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган артистлар Шохид Асмоилова, Гулбахор Йўлдошева, Хошим Арслонов, Фурқат Байдиев ҳамда Ўзбекистон халқ артисти Муҳаммад Рафиқов ва бошқа актёрлар иштирок этмоқда.

Яна бир тарихий фильм ноёб истеъдод эгаси, кўлаб Шарқ ва Ғарб тилларининг билимдони, ўлкамиздаги илк матбаачилардан бири сифатида Ватан тараққиёти йўлида фидокорона хизмат қилган Исҳоқхон Иброт ҳақида. Миллий уйғониш даврининг етук намоёндаларидан бири, Ватан ва халқ истиклоли учун жонини фидо қилган улуг бобомиз Исҳоқхон Иброт шоир, таржимон, та-

риқчи ва тилшунос олим, шариат ва дин пешвоси, 20 йилдан ортиқ халқ қозиси лавозимида фаолият кўрсатган жамоат арбоби бўлган.

Таниқли режиссёр, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган маданият ходими Жаҳонгир Қосимов томонидан суратга олинган "Исҳоқхон Иброт" бадиий фильмида шу буюк зотнинг машаққатли ва воқеаларга бой фаолияти ҳақида ҳикоя қилинади. Режиссёрлар Жаҳонгир Қосимов, Аҳмадjon Ўнарбоев, постановкачи оператор Рустам Муродов фильмининг суратга олиш ишларини Қўқонда олиб боришмоқда.

Янги фильмлар

Асосий ролларни Фарҳод Маҳмудов, Ирода Қосимова, Матёқуб Матчонов, Михаил Каминский, Жўрабек Орзиев, Сейдулла Молдаханов, Итало Спинелли, Абдураим Абдуваҳобов, Тоҳир Саидов, Фурқат Файзиев, Баҳром Матчонов, Акбархўжа Расулов, Шаҳзода Матчонова каби кўлаб таниқли актёр ва актрисалар ижро этмоқда.

"Муҳаббат баҳори" бадиий фильмида икки улуг ижодкор — Зулфия ва Ҳамид Олимжоннинг соф муҳаббати, ҳаёт йўллари, ижоди, айрилик, вафо, садоқат туйғулари ифода этилади.

Фильм сценарийси муаллифлари — Зулфия Куролбой қизи ва Микоийл Сулаймонов. Айни кунларда постановкачи режиссёр Иброҳим Расулов, операторлар Равшан Асқаров, Темур Абдуллаев томонидан фильмни суратга олиш ишлари олиб боришмоқда. Фильм воқеалари Қўқон, Жиззах, Тошкент вилояти ва Қримда бўлиб ўтади. Картинада шоир Ҳамид Олимжон ролини Ҳамза Ҳасанов, шоира Зулфия ролини Шаҳноза Ҳожимуродова ва София Турсунбоева (ёшлиги) ижро этишмоқда. "Муҳаббат баҳори" бадиий фильмида Мехриддин Раҳматов, Абдураим Абдуваҳобов, Шафоат Раҳматуллаева, Отабек Ҳақбердиев, Фаргона ва Қўқон театри актёрларини турли ролларда кўришимиз мумкин. Ушбу картинани куз ойларида якунига етказиш режалаштирилган.

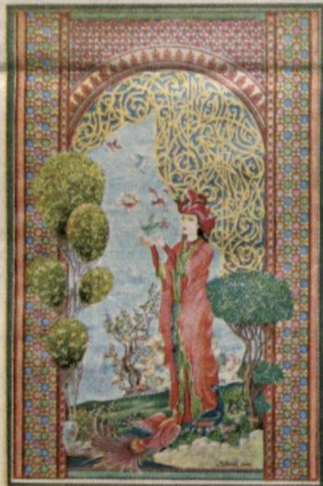
Барно УНГБОВА, "Ўзбекино" Миллий агентлиги матбуот котиби, киношунос

ИЖОДИЙ УЧРАШУВЛАР

Миллий рақс санъатимизнинг ривожланиш босқичларини илмий жиҳатдан чуқур ўрганиш, ўзбек миллий рақсининг янги намуналарини яратиш, "Устоз — шогирд" аниъанаси асосида етук рақс усталарини етиштириш, юқори маънавий ижрочиларнинг услубларини тиклаш ва ривожлантириш, авлоддан — авлодга ўтиб келадиган жозибали рақс намуналарини тўплаш, бойитиш, ёш авлод онгига бу бебаҳо бойликларга ҳурмат ва ҳавас туйғуларини синдириш бугун соҳа мутахассислари олдида турган долзарб вазифалардир. Шу вазифалардан келиб чиқиб "Ўзбекконцерт" давлат муассасаси миллий рақс ва хореография бўлими бош мутахассиси, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Наргиза Олимова, муассасаси бош мутахассиси Матлуба Маҳкамова, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, балетмейстер Карима Узоқова республикамизнинг Фаргона, Андижон ва Наманган вилоятларидаги мусика мактаблари ва коллежларда бўлиб қайтишди.

Вилоятларда ўтказилган маҳорат дарслари, ижодий учрашувлар, савол-жавоблар ўқитувчи ва талабаларда катта таассурот қолдирди. Худди шундай тадбирлар Сирдарё ва Жиззах вилоятларида ҳам ўтказилди. Гулистон шаҳар Дўстлик маданият марказида "Сайқал" маданият марказининг "Севинч", "Осиё", "Санамлар" ҳамда Гулистон шаҳар Болалар шаҳарчаси қошидаги "Камалак" рақс дасталарининг ҳисобот концерти бўлди. Концертдан сўнг рақс дасталарининг кизларига маҳорат дарслари ўтказилди.

Жиззах вилояти ихтисослаштирилган Санъат мактабида ҳам ижодий учрашув ва маҳорат дарслари бўлиб ўтди. Давра суҳбатига миллий рақсимизнинг бугунги аҳоли, жумладан, санъаткор одоби ҳақида сўз борди.

Тошкент Фотосуратлар уйида миниатора устаси Анавар Бобобеконинг "Шарқона илҳом" номли кўргазмаси очилди. Унда муаллифнинг йигирмадан зиёд асарлари намойиш этилмоқда. Тасвирий санъатнинг энг нозик ва кўп меҳнат талаб этадиган миниатора йўналишида ишланган "Муҳаббат", "Севинчганлар", "Ов", "Жаннат боғи", "Само", "Гуллар ва қўшлар" каби асарлар ёрқин бўёқлари ва мусиқий жилолари билан ажралиб туради. Мазкур миниаторлар хошияларига чизилган мураккаб нақшлар

пукта шаклангани билан асар маънавиятини бойитишга хизмат қилган. Ижодкорнинг қоғозда, акрил ва акварелда кўп билан ишлаган асарларида кичик унсурлар ҳам аниқ, ихчам кўриниши билан диққатни тортади. Ишлатилган ранглар мажмуа-

Нигоҳ

— Агар ҳайкалтарошликка шунчаки бир буюм ясашдек қаралса, бу оддий янароқ бўлиб қолади, — дейди рассом. —

ШАРҚОНА ИЛҲОМ

си, ҳатто оддий деталлар асар мазмунини кучайтириб, рамзийлик ва мажозий маъно касб этади.

Таниқли ҳайкалтарош Альберт Овсепянининг "Ўтган йиллар хотираси" номли кўргазмаси ҳам мазкур санъат мактабига очилди. Экспозицияда ижодкорнинг эллиқка яқин ҳайкалтарошлик асарлари ва график чизмалари намойиш этилмоқда. Ҳайкалтарошнинг "Шарқ аёли", "Ал Хоразмий", "Қирол ва қиролча", "Атлант", "Кузатувчи", "Даная", "Кўзичоқ ушлаган қария" сингари асарларида улғурорлиқни кузатиш мумкин. Ижодкор кўёғча ва шаклларни ишлаш жараёнига вазминлик ва сокинлик билан ёндашди. А.Овсепян турли материаллардан усталик билан фойдаланса-да, унинг сеvimли хом-ашёси шамот. Чунки шамот табиий бўлгани учун эркин ишлаш имконини беради.

Яъни бундай ишни истаган хунарманд бажариши мумкин. Бунинг учун бош қотириш, изланиш шарт эмас, фақат кўчириб, такрорлаш мумкин, холос. Ҳақиқий ижодкор эса, маълум соаниёларда ички эҳтирос ва туйғуларини исталган восита орқали санъаткорона юзага чиқаради. Мен ижод жараёнида доим янги шаклларни топишга ҳаракат қиламан. Бунда кузатишларим ва тажрибаларимга асосланаман. Шаклни қандай бўлса, шундайлигича эмас, уни ўзгартириш, қиёфасини эса реал ҳолида эмас, қандайдир образ орқали кўрсатиш мен учун муҳимроқ. Ишларни деталлаштириш эмас, унга умумий кўриниш бериш ва диққатни образнинг энг характерли деталига қаратиш ўринли.

С.ҚОСИМОВА

ТАНЛОВ ЭЪЛОН ҚИЛИНАДИ

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди Ўзбекистон халқ шоири Усмон Азимнинг "Букет алыч роз", Людмила Бакированын "Летящим птицам нет числа", Уктам Мирзаёвнинг "Соғинч дафтари", Фароғат Худойқулованин "Қоятошим", Мирзапўлат Тошпўлатованин "Фаришта", Абдулжалоил Раҳимовни "Абу Али ибн Сино", Тоҳир Йўлдошевни "Икки ўт ораси" китобларини чоп этиш буйича нашриётлар ўртасида танлов эълон қилади.

Танлов муддати эълон чиққан кундан бошлаб 10 кун.

КИТОВЛАРНИНГ НАШР КЎРСАТКИЧЛАРИ

- 1. "Букет алыч роз" Бичими 84 x 108 1/32, матн оқ-қора ранг, 70-80гр. офсет қоғозда, қаттиқ муқовада. Ҳажми (Times New Roman, 14 шрифтда) 78 бет. Адади — 2 000 дона.
2. "Летящим птицам нет числа" Бичими 84x108 1/32, матн оқ-қора ранг, 70-80гр. офсет қоғозда, қаттиқ муқовада. Ҳажми (Times New Roman, 14 шрифтда) 78 бет. Адади — 2 000 дона.
3. "Соғинч дафтари" Бичими 84x108 1/32, матн оқ-қора ранг, 70-80гр. офсет қоғозда, қаттиқ муқовада. Ҳажми (Times New Roman, 14 шрифтда) 190 бет. Адади — 2 000 дона.
4. "Қоятошим" Бичими 84x108 1/32, матн оқ-қора ранг, 70-80гр. офсет қоғозда, қаттиқ муқовада. Ҳажми (Times New Roman, 14 шрифтда) 230 бет. Адади — 2 000 дона.
5. "Фаришта" Бичими 84x108 1/32, матн оқ-қора ранг, 70-80гр. офсет қоғозда, қаттиқ муқовада. Ҳажми (Times New Roman, 14 шрифтда) 290 бет. Адади — 2 000 дона.

- 6. "Абу Али ибн Сино" Бичими 84x108 1/32, матн оқ-қора ранг, 70-80гр. офсет қоғозда, қаттиқ муқовада. Ҳажми (Times New Roman, 14 шрифтда) 214 бет. Адади — 2 000 дона.
ТАНЛОВГА ҚУЙИДАГИ ҲУҶЖАТЛАР КЎРСАТИЛИШИ ШАРТ
1. Нашр хизматини амалга ошириш ҳуқуқини берадиган лицензия (рухсатнома) нусхаси.
2. Картотека қарздорлиги тўғрисидаги маълумотнома.
3. Нархларни асословчи смета ҳисоб-китоблари.
4. Танловда иштирок этиш тўғрисидаги ариза (эркин шаклда).
Буюртмачи манзили: Тошкент шаҳар, Чилонзор тумани, Бунёдор кўчаси, Алдибар хўбони.
Телефонлар: (71) 231-69-87; 231-69-88; 231-83-50

- Roman, 14 шрифтда) 150 бет. Адади — 2 000 дона.
6. "Абу Али ибн Сино" Бичими 84x108 1/32, матн оқ-қора ранг, 70-80гр. офсет қоғозда, қаттиқ муқовада. Ҳажми (Times New Roman, 14 шрифтда) 214 бет. Адади — 2 000 дона.

O'ZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI logo and contact information: Manzilimiz: Toshkent — 100083, Matbuotchilar k'chasi, 32. Elektron manzilimiz: uzas.gzt@mail.ru

Myassis: O'ZBEKISTON YUZVCHILAR YOUSHMASI logo and contact information: Manzilimiz: Toshkent — 100083, Matbuotchilar k'chasi, 32. Elektron manzilimiz: uzas.gzt@mail.ru

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди уюшма аъзоси Собир МИРВАЛИЕВНИНГ вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзоларига ҳамдардлик билдиради. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ва "Ижод" жамоат фонди уюшма аъзоси Суннатилла АХМЕДОВНИНГ вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига ҳамдардлик билдиради. Ўзбекистон композиторлари ва бастакорлари уюшмаси Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, композитор Улугбек СОЛИХОВНИНГ вафоти муносабати билан марҳумнинг оила аъзолари ва яқинларига ҳамдардлик билдиради.

Тахриратга келган кўлэмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Мухаллифлар фикри тахрират нуктаи назаридан фарқланиши мумкин. ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ. СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН. ISSN 2313-613X